

CRTICE U SPOMEN NA NAŠE DATUME

PRILOGE SAKUPIO SORTIRAO, NEŠTO I NAPISAO
dr. sc. Josip Zanze dipl. oec

Mario Jareb¹ u svome članku "Vodice u drugom svjetskom ratu"², u Sažetku str. 377. piše citat : "Talijanska dominacija i politika su s pozornice povijesnih tijekova maknuli sve one druge domaće društvene i političke skupine, koje su dominirale vodičkim životom u međuraću. **KPH / KPJ** je ostala jedina ozbiljna snaga na razini mjesta i njegove okolice, koja je još od početka ratnih mjeseci, znatno utjecala na raspoloženje i život stanovništva. U tom se smislu stanje nije znatno promijenilo ni u ratnoj završnici, kada su Vodice tijekom približno godinu dana tek formalno živjele pod vlašću tzv. NDH, **a stvarno pod njemačkom vojnom okupacijom**" završen citat.

Da Mario Jareb ništa drugo nije napisao već samo ovaj dio: "KPH³ / KPJ je ostala jedina ozbiljna snaga na razini mjesta i njegove okolice"- već time je Mario Antifašistima-komunistima-partizanima Vodica, sagradio najveći spomenik koji je vjerujem i ne hoteći to, ipak im dao, dok je spomena Vodica i nas u Vodicama.

ANTAGONIZMI PARTIJSKOG RUKOVODSTVA ŠI-VD, KAO OSNOVA SVIH NJIHOVIH RAZMIMOILAŽENJA U XX ST⁴

Unutar društveno-ekonomskih i političkih odnosa, koji su u vremenu između 1918. i 1929. godine, vladali u sjevernoj Dalmaciji, a bili su sastavni dio isto takvih odnosa Kraljevine SHS, organizacija

¹ dr.sc. Mario Jareb, Hrvatski institut za povijest Zagreb

² UDK:94 (497.5 Vodicice)"1939/1945"-Izvorni znanstveni članak naslova: "Vodice u drugom svjetskom ratu", objavljeno u zborniku radova sa "Znanstvenog skupa Vodicice kroz povijest" Nakladnik PU VodiciceVD7Zg 2022.godine str. 377.-422.

³ **Prva organizacija KPH -Vodica osnovana je 01.11.1924. godine, te se ove godine obilježava 100. godina.** Grad Šibenik i politička aktivnost njegovih komunista u godinama poslije Prvog svjetskog rata imali su stanovit utjecaj i na okolna sela. Tako je komunistička organizacija iz grada, osnovana krajem 1923. godine, dala podstreka radu vodičkih komunista pa je pomogla pri osnivanju njihove organizacije 1. studenoga 1924. godine. Naime, toga dana u predio gornje Srine blizu Srimске lokve, na četvrtom kilometru idući Jadranskom magistralom od Vodica prema Šibeniku, sproveo je Vodičanin Milan Juričev šibenske komuniste Ivu Baljkasa, Rudiju Bebernika i Karla Breyera na spomenuto mjesto gdje su se tada našla na okupu 22 komunista iz Vodica, od kojih je toga dana bila osnovana prva komunistička ćelija u Vodicama, a sačinjavali su je:

Stipe Alfired pok. Ive, Joso Dunat pok. Jakova, Jakov Ivas pok. Jerika, Grgo Lasan pok. Ante, Milan Juričev-Talijaš pok. Ante, Paško Juričev-Tabakin pok. Filipa, Dane Juričev-Šubašin pok. Roka, Melko Juričev-Šubašin, Šime Mačukat pok. Ante, Roko Roca pok. Blaža, Grgo Roca pok. Šime, Roko Roca pok. Šime, Paško Roca pok. Ante, Ante Roca pok. Marka, Ante Španja pok. Šime, Roko Španja pok. Šime, Cvitan Španja pok. Marka, Mijo Španja pok. Vicka, Benjamin Udovičić pok. Jakova, Ante Udovičić-Litrica pok. Vicka, Milo Vlahov pok. Frane i Joso Zanze pok. Dominika.

⁴ Članak Gojka Jakovčeva povjesničara (Betina, 18. I. 1920). Od 1941. u partizanima, sudionik prvog postrojavanja PČ-Primorske čete, kao jedini iz Betine dana 11. lipnja 1942. godine, skupa sa još 29 drugova partizana, 1942.-45. politički komesar. U razdoblju 1945-49. javni je tužitelj šibenskoga okruga. Potom do umirovljenja u činu pukovnika 1973. radio u J(N)A kao vojni tužitelj i nastavnik na Višoj vojnoj akademiji kopnene vojske u Beogradu. Gimnaziju završio u Karlovcu 1953, a Višu vojnu akademiju u Beogradu 1960. Doktorirao 1973. na Filozofskom fakultetu u Prištini tezom "Sjeverna Dalmacija između dva rata. Društvoekonomski i politički uzroci nastanka NOB-e 1941-1945". Izvanredni je profesor 1974.- 86. na Tehnološko-metalurškom fakultetu u Beogradu.

KPJ je zauzimala ono mjesto koje su joj razvijene proizvodne snage društva, odnosno radnička klasa i njen pokret mogli da odrede. Ona je našla najpogodniji teren za postojanje i rad u Šibeniku i Vodicama, tj. tamo gdje su društveni odnosi bili najrazvijeniji. U razvoju organizacije KPJ već tada, u samom početku, imamo jednu nesvakidašnju pojavu:

Šibenik, grad u kome je tad a u najjačem obimu skoncentrirana radnička klasa sjeverne Dalmacije i u kome su, pored Zadra, jedino i postojale još ranije organizacije Socijalističke stranke Dalmacije, centar sa određenom tradicijom u organiziranju radnika, - u vremenu od 1925. do 1927. godine uopće nema organizacije KPJ, a od 1927. do proglašenja diktature 1929. godine ona postoji uglavnom na papiru i ne djeluje.

Na drugoj strani, selo Vodice, koje od radničke klase ima svega nekoliko zanatlija, od 1924. do 1929. godine ima svoju partijsku organizaciju, koja je na direktnoj vezi sa partijskim rukovodstvom za Dalmaciju u Splitu.

Njeni članovi su svi, izuzev jednog, seljaci. Na selu, a ne u gradu; seljaci, a ne radnici, organizirani su u ćelije jedne proleterske, Komunističke partije - KPJ.⁵ Iz ovoga se samo vidi vitalnost i progresivnost jedne ideologije - marksizma, koju su seljačke mase prihvatile kao svoju. Ova konstatacija može samo da nam pomogne u saznanju o tome sa koliko je teškoća radnička klasa Šibenika, suvremeni proletarijat, postepeno spoznao sebe kroz proces nastajanja i snaženja, imajući pri tome u vidu činjenicu da je i taj proletarijat, uglavnom, regrutiran iz jako zaostale, u svakom pogledu, seoske sredine Šibenske Zagore ili i iz samog Šibenika, koji je tada važio kao grad težaka.⁶

Na drugoj strani, samostalnost u radu i direktna partijska veza partijske organizacije Vodica sa rukovodstvom KPJ za Dalmaciju, u Splitu, dovesti će do određenih posljedica, koje će imati - u zavisnosti od prilika - pozitivno ili negativno dejstvo, a što se sve odražavalo u radu navedene organizacije, kako neposredno pred početak NOB-a, tako i poslije tokom njenog trajanja (... podcrtao dr.sc. Josip Zanze ključ odnosa VD-ŠI XX. st.).

SLIJEDI ORIGINALNI DOKUMENT ŽANDARMERIJSKE STANICE U VODICAMA O AKCIJI KPH ZA VODICE PRILOKOM DOČEKA IZ ZATVORA KAMILA PAMUKOVIĆA

⁵ "Veliko je pitanje da li se može samo brojem članova Partije objasniti snaga organizacije ili utjecaj Partije na određenom terenu, u određenoj situaciji. Snaga Partije se odražavala ne samo u broju članova koji su bili registrirani kao takvih, nego u stvarnom utjecaju koju su Partija i njena politika imale na mase i koje su politički mogle da rukovode, čak i u doba kada je CK u inostranstvu, tako reći visio u zraku, tridesetih godina, i kada je Partija bez rukovodstva, čak bez svojih partijskih organa rukovodila radnim masama..." Dr M. Iveković, *Uloga KPJ u revoluciji; Putovi revolucije*, 3 - 4, Zagreb 1964. g., str. 381.

⁶ Postojanje organizacija KPJ takvih kakve su bile ipak je uznemiravalo vlast buržoazije koja je nastupala vrlo surovo protiv organizacija Partije i radničkog pokreta, čak i onda kad se njegova aktivnost skoro i nije osjećala. Iz akta Ministarstva unutrašnjih djela Kraljevine SHS, Odjeljenja za državnu zaštitu Pov. D. Z. broj 12060 od 24. kolovoza 1928., Beograd, moguće je pročitati slijedeće: "Velikom Županu Split. Iz posljednjih izveštaja, koji govore o naglom porastu komunističke akcije kod nas, utvrđuje se sledeće: "... neosporno je, da je ovo oduvek bio jedan od važnih problema, koji se radi opšteg dobra ima sada energičnim i najstrožim, zakonskim merama potpuno likvidirati, pa u tom smislu upozorite područne vam organe, da pretrese i hapšenja vrše oprezno, u redu, miru i bez izazivanja incidenata i *napomenite im da ču sve ma i najmanje nepravilnosti i aljkavosti u radu nemilosrdno kazniti* (podcrtao GJ)... O svemu što budete uradili podnećete mi što potpuniji izveštaj sa obrazloženim mišljenjem, koje bi mere trebalo za u buduće primeniti, za *konačno ugušenje komunističkog pokreta kod nas* i tom prilikom dostavite mi spisak svih državnih i samoupravnih činovnika i službenika, *koje treba ukloniti iz službe*, jer su se ma u kom vidu kompromitirali kao komunisti... Prijem naređenja potvrdite mi sa tačnim naznačenjem dana i časa, a osobno obavestite me o završenim pretresima lokala, prostorija, lica i njihovih stanova. Predsednik Ministarskog saveta Ministar unutrašnjih dela Dr. Korošec s.r. "-Veliki župan splitske oblasti prednje je "priopćio u prepisu" svima i to: Upraviteljima sreskih poglavarstava i Sreskih ispostava, te Glavnom odsjeku državnog redarstva u Splitu. Župan još preporučuje "da se zabrana organizacija provede istodobno sa pretresima njihovih lokala i sumnjivih osoba, kako im se ne bi dalo vremena, da eventualni materijal sakriju i unište. ARP fond IA CK SKJ, br. 18646/V 3-1 (1928).

Žandarmerijska stanica Vodice
Br.104 28. januara 1941. god.

Vodice (srez Šibenik)

Zanze Josko pk. Dume i druž.
iz Vodica komunističko
pozdravljanje.

Načelniku sreza Šibenikškog

krivična prijava:

- 1) Zanze Josko pk. Dume, rođen 18/II 1903, god. rim. kat. rođen, nadležan i borav u Vodicama, opština ista, srez Šibenik, banovina Hrvatska, naš državljani, pismen, vojsku nije služio, po zanimanju bačvar, predkažnjavan na 8 mjeseci zatvora, oženjen.
- 2) Šprljan Vicko pk. Nikole, rođen 18/I 1915, rim. kat. rođen, nadležan i boravi u selu Vodicama, srez Šibenik, banovina Hrvatska, pismen, naš državljani, vojsku služio, imovnih prilika srednjih, po zanimanju težak, oženjen, predkažnjavan sa 6 mjeseci zatvora.
- 3) Mičin Stanko Andrijin rođen 14/9 1902, rimokatolik, rođen nadležan i boravi u Vodicama, srez Šibenik, banovine Hrvatske, naš državljani, vojsku služio, po zanimanju zidar, imovinskih prilika dobrih, oženjen sa porodom, pismen, predkažnjavan 2 godine robije i 1 mjesec dana policijski radi komunizma.
- 4) Tomislav Marko Nikin, rođen 26/I 1908, rkt., rođen, nadležan i boravi u Vodicama, srez Šibenik, banovine Hrvatske, naš državljani, vojsku služio, pismen, oženjen sa porodom, imovnih prilika dobrih predkažnjavan sa 2 godine robije i 1 mjesec dana policijski radi komunizma.
- 5) Marko Sime Vidov rođen, nadležan i boravi u Vodicama, srez Šibenik, banovine Hrvatske, rimokatolik, naš državljani, pismen, vojsku služio, imovnih prilika slabih, po zanimanju radnik, više puta sudski i policijski predkažnjavan
- 6) Samohod Sime Titov, 21 god. star, rimokatolik, rođen, nadležan i boravi u Vodicama, srez Šibenik, banovine Hrvatske, pismen, naš državljani, po zanimanju kovač, vojsku nije služio, neoženjen, imovnih prilika slabih do sada nije kažnjavan, ali se nalazi pod istragom radi provalne krađe (vidi ovu prijavu broj 1659/40).

Prijavljeni po: naredniku Tomu M. Jožefu i kaplaru Jurku J. Srećku.

Zbog čega: Radi komunističkog pozdravljanja.

Svjedoci: prednavedeni žandarmi.

Opis djela:

28. januara 1941. god. nalazili su se na pristaništu u Vodicama na dočekivanju brodova, narednik Tomo M. Jožef i dežurni kaplar Jurko J. Skrečko.

Tom prilikom dolazio je u 14.30 časova motorni brod "Lovac" sa kojim se je vratio sa izdržane 8 godišnje robije evidentirani komunisti Pamuković Kamilo Antin iz Vodica.

Pamuković Kamilo priredili su doček ovdašnji najaktivniji komunisti pod vodstvom Zanze Jose pk. Dume, Šprljan Vicka pk. Nikole, Mičin Stanka Andrijina, Marko Tomislava Nikolina, Marko Sime Vidova i Samohod Sime Titova. Oni su predvodili grupu ljudi od kakvih 150 muškaraca i žena. Kod dolaska motornog

•/.

broda "Lovac" jedan izmegju mase počeo je vikati "Živio narodni mučenik", a navedeni osumljenici digli su u vis "stisnute pesnice" kao znak komunističkog pozdrava. Pri tom je još nekoliko ljudi diglo stisnute pesnice u vis, ali su žandarmi samo na mene lično prepoznali. Nakon toga svi osumljenici sa Pamukovićom kamilom izljubili su se nakon čega su formirali povorku te ga pratili do njegove kuće glasno vičući "Živio narodni mučenik" i pjevali razne pjesme izazivačkog karaktera.

Imenovani o slučaju nisu ispitani, jer se je predviđalo da bi bili samo izazvali žandarme, pa da ne bi došlo do neželjenih posljedica imenovani se nisu po žandarima ispitivali.

S molbom na nadležnost Komandir stanice, narednik

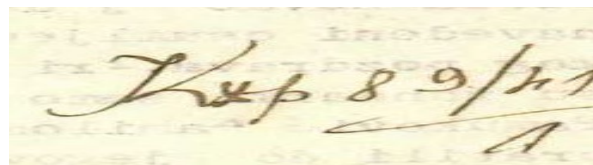
Marko J. Buljeta s.r.

Posvjedočuje se tačnost prijepisa. Upravitelj odjeljenja pisarnice: 1941

4) Tomislav Marko J. Buljeta, rođen 1908. god. u Zagrebu, Hrvat, vojni činovnik, zaposlen u vojsci, prema izvješću iz 1941. godine, nije se bavio komunističkim radom. 5) Marko J. Buljeta, rođen 1908. god. u Zagrebu, Hrvat, vojni činovnik, zaposlen u vojsci, prema izvješću iz 1941. godine, nije se bavio komunističkim radom. 6) Marko J. Buljeta, rođen 1908. god. u Zagrebu, Hrvat, vojni činovnik, zaposlen u vojsci, prema izvješću iz 1941. godine, nije se bavio komunističkim radom. 7) Marko J. Buljeta, rođen 1908. god. u Zagrebu, Hrvat, vojni činovnik, zaposlen u vojsci, prema izvješću iz 1941. godine, nije se bavio komunističkim radom. 8) Marko J. Buljeta, rođen 1908. god. u Zagrebu, Hrvat, vojni činovnik, zaposlen u vojsci, prema izvješću iz 1941. godine, nije se bavio komunističkim radom. 9) Marko J. Buljeta, rođen 1908. god. u Zagrebu, Hrvat, vojni činovnik, zaposlen u vojsci, prema izvješću iz 1941. godine, nije se bavio komunističkim radom. 10) Marko J. Buljeta, rođen 1908. god. u Zagrebu, Hrvat, vojni činovnik, zaposlen u vojsci, prema izvješću iz 1941. godine, nije se bavio komunističkim radom.

11) Marko J. Buljeta, rođen 1908. god. u Zagrebu, Hrvat, vojni činovnik, zaposlen u vojsci, prema izvješću iz 1941. godine, nije se bavio komunističkim radom. 12) Marko J. Buljeta, rođen 1908. god. u Zagrebu, Hrvat, vojni činovnik, zaposlen u vojsci, prema izvješću iz 1941. godine, nije se bavio komunističkim radom. 13) Marko J. Buljeta, rođen 1908. god. u Zagrebu, Hrvat, vojni činovnik, zaposlen u vojsci, prema izvješću iz 1941. godine, nije se bavio komunističkim radom. 14) Marko J. Buljeta, rođen 1908. god. u Zagrebu, Hrvat, vojni činovnik, zaposlen u vojsci, prema izvješću iz 1941. godine, nije se bavio komunističkim radom. 15) Marko J. Buljeta, rođen 1908. god. u Zagrebu, Hrvat, vojni činovnik, zaposlen u vojsci, prema izvješću iz 1941. godine, nije se bavio komunističkim radom. 16) Marko J. Buljeta, rođen 1908. god. u Zagrebu, Hrvat, vojni činovnik, zaposlen u vojsci, prema izvješću iz 1941. godine, nije se bavio komunističkim radom. 17) Marko J. Buljeta, rođen 1908. god. u Zagrebu, Hrvat, vojni činovnik, zaposlen u vojsci, prema izvješću iz 1941. godine, nije se bavio komunističkim radom. 18) Marko J. Buljeta, rođen 1908. god. u Zagrebu, Hrvat, vojni činovnik, zaposlen u vojsci, prema izvješću iz 1941. godine, nije se bavio komunističkim radom. 19) Marko J. Buljeta, rođen 1908. god. u Zagrebu, Hrvat, vojni činovnik, zaposlen u vojsci, prema izvješću iz 1941. godine, nije se bavio komunističkim radom. 20) Marko J. Buljeta, rođen 1908. god. u Zagrebu, Hrvat, vojni činovnik, zaposlen u vojsci, prema izvješću iz 1941. godine, nije se bavio komunističkim radom.

Žandarmerijska stanica Vodice
Br.104 28 januara 1941 god.
Vodice, srez Šibenički

Zanze Joso pk. Dume i družina iz Vodica
Komunističko pozdravljanje:

Krivična prijava: Načelniku sreza Šibeničkog

(1.) **Zanze Joso** pk. Dume, rođen 18. / 11.1903. godine, rimokatolik rođen, nadležan i boravi u Vodicama, opština ista, srez Šibenik, banovina Hrvatska, naš državljanin, pismen, vojsku nije služio, po zanimanju bačvar predkažnjavan na 8 mjeseci zatvora, oženjen,

(2.) **Šprljan Vicko** pk. Nikole, rođen 18. / 01. 1915. godine, rimokatolik rođen, nadležan i boravi u selu Vodicama, srez Šibenik, banovina Hrvatska, pismen, naš državljanin, vojsku služio, imovnih prilika srednjih, po zanimanju težak, oženjen, predkažnjavan sa 6 mjeseci zatvora.

(3.) **Mićin Stanko** Andrijin rođen 14. / 09. 1902. godine, rimokatolik rođen, nadležan i boravi u selu Vodicama, srez Šibenik, banovine Hrvatske, naš državljanin, vojsku služio, po zanimanju zidar, imovinskih prilika dobrih, oženjen sa porodom, pismen, predkažnjavan 2 godine robije i mjesec dana policijski, radi komunizma.

(4.) **Markoč Tomislav** Nikin, rođen 26. / 010 1908. godine, rimokatolik, rođen, nadležan i boravi u Vodicama, srez Šibenik, banovine Hrvatske, naš državljanin, vojsku služio, pismen, oženjen sa porodom, imovnih prilika dobrih predkažnjavan sa 2 godine robije i mjesec dana policijski, radi komunizma.

(5.) **Markoč Šime** Vidov rođen, nadležan i boravi u Vodicama, srez Šibenik, banovine Hrvatske, rimokatolik, naš državljanin, pismen, vojsku služio, imovnih prilika slabih, po zanimanju radnik, više puta sudski i policijski predkažnjava.

(6.) **Samohod Šime** Titov, 21 godinu star, rimokatolik, rođen, nadležan i boravi u Vodicama, srez Šibenik, banovine Hrvatske pismen, naš državljanin, po zanimanju kovač, vojsku nije služio, ne oženjen, imovnih prilika slabih, do sada nije kažnjavan, ali se nalazi pod istragom radi provalne krađe (vidi ovu prijavu broj 1659/40).

Prijavljeni po : naredniku - Tomc M. Jožefu i kaplaru - Jurko J. Srećku.

Zbog čega : Radi komunističkog pozdravljanja.

Svjedoci : prednavedeni žandarmi.

OPIS DJELA:

28. januara 1941. godine nalazili su se na pristaništu u Vodicama na dočekivanju brodova, narednik Tomc M. Jožef i dežurni kaplar Jurko J. Skrečko.

Tom prilikom dolazio je u 14.30 časova motorni brod "Lovac" sa kojim se je vratio sa izdržane 8 godišnje robije evidentirani komunisti Pamuković Kamilo Antin iz Vodica.

Pamuković Kamilu priredili su doček ovdašnji najaktivniji komunisti pod vodstvom: **Zanze Jose** pk. Dume, **Šprljan Vicka** pk. Nikole, **Mičin Stanka** Andrijina, **Markoć Tomislava** Nikina, **Markoć Šime** Vidova, **Samohod Šime** Titova.

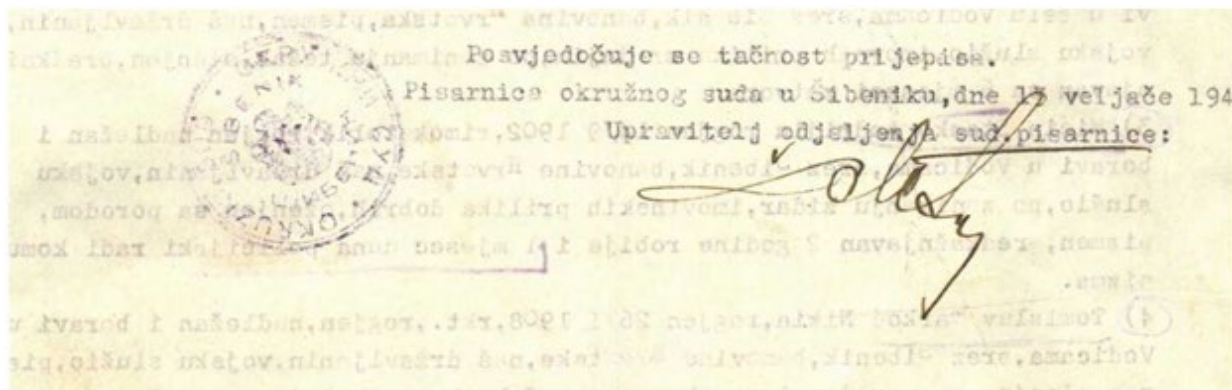
Oni su predvodili grupu ljudi, od kakvih 150 muškaraca i žena. Kod dolaska motornog broda "Lovac", jedan između mase počeo je vikati "**Živio narodni mučenik**", a navedeni osumljenici digli su u vis "stisnute pesnice" kao znak komunističkog pozdrava. Pri tom je još nekoliko ljudi diglo stisnute pesnice u vis, ali su žandari samo nađene lično prepoznali.

Nakom toga svi osamljenici sa Pamuković Kamilom izljubili su se nakon čega su formirali povorku te ga pratili do njegove kuće glasno vičući "živio narodni mučenik" i pjevali razne pjesme izazivačkog karaktera.

Imenovani o slučaju nisu ispitani, jer se ja predvidjelo da bi bili samo izazvali žandarme, pa da ne bi došlo do neželjenih posljedica imenovani se nisu po žandarima ispitivali.

S molbom na nadležnost.

Komandir stanice, narednik
Marko J. Buljeta s. r.

29.10. 1941. / 2026. = 85 GODINE

01.11. 1944. / 2026. = 82 GODINE

PRILOG – OSLOBOĐENJU DALMACIJE

Uz osamdesetdrugu obljetnice oslobođenja Dalmacije od nacifašističkih okupatora i domaćih kvislinga u drugom svjetskom ratu, moramo znati kako vodički težaci nikada nisu dali na svoje, znali su uvijek biti svoj na svome i braniti svoja polja i svoje vinograde, svoje masline i loze, svoje običaje i svoje užance.

Slobodarske Vodice, su u II svjetskom ratu skupa sa tisućama drugih Dalmatinaca: seljaka, težaka, ribara, mornara, radnika, učenika, studenata, intelektualaca na poziv KP i druga TITA, stali na branik svoje Domovine, a zlu i tami koja se nadvila nad prospektima njihovih horizonata rekli iz svega glasa:

NON PASARAN !!!!!!!

I nisu prošli !!

Jer da su prošli nas ne bi bilo ovdje, a ni Hrvatske jedne nam jedine ne bi bilo.

Zato i u Ustavu i njegovoj preambuli piše *"u uspostavi temelja državne suverenosti u razdoblju drugoga svjetskog rata, izraženoj nasuprot proglašenju Nezavisne Državne Hrvatske (1941.) u odlukama Zemaljskoga antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske (1943.), a potom u Ustavu Narodne Republike Hrvatske (1947.) i poslije u ustavima Socijalističke Republike Hrvatske (1963.-1990.)"*.

Jasno je svima da je ANTIFAŽIZAM stvorio R. Hrvatsku u ovim granicama nikad do tada viđenim kroz povijesti, da su je Antifašistički borci takvu predali svom narodu i da je od tada imamo. Jasno je da je novi istočni barbarogenij, na te granice nasrtao u zlim vremenima 1991.-95., ali su ih sinovi i kćeri partizana, u zajedništvu sa svim ostalim sinovima i kćerima obranili, nažalost, kada smo svi mislili da za takvu obrane nikad neće doći vrijeme.

Jasno je svima da je Domovinski rat bio Antifašistički, samo nam nije jasno zašto ga se još i danas **33 godina nakon početka rata**, s tom kvalifikacijom redom odriču, neke od parlamentarnih stranaka.

Odricati se njegove Antifašističke komponente, znači odricati se biti i suštine samog Domovinskog rata, kojem je osnova prekodrinskih bila nestanaka Države i nestanak Hrvata u Avnojevskim prostorima dobivenih partizanskom borbom u II svjetskom ratu, cementiranim u odlukama AVNOJ- a i potvrđenim u odlukama ZAVNOH-a i ustavom NRH iz 1947. godine i poslije u ustavima SRH do 1990.godine. Zato danas s pravom mi možemo poručiti da će R. Hrvatska FAŠISTIMA svih boja i nacija uvijek znati dati pravi odgovor, zapisan u njenim temeljima, bilo da se radi od pojavnostima kojima smo okruženi danas, do mogućih posezanja opet za njenim prostorima, ma o kojem se njenom pedlju zemlje radilo, s jedinstvenom porukom :

„Bez antifašizma Europa nije Europa, a Hrvatska, bez njega, ne bi bila Hrvatska“.

Navodim kada je Winston Churchill u Parlamentu, 08. 1944. g. govorio : *".....odlučno smo stali na stranu Tita zbog njegove nepokolebljive i hrabre borbe protiv njemačke armije.*

Partizani su sada gospodari tamošnje situacije i predstavljaju smrtnu opasnost za Nijemce. Oko ovih hrabrih snaga i u njihovim redovima razvio se jedan jedinstveni pokret za slobodu cijelog naroda. Komunistima pripada čast što su prvi započeli borbu. Ti valjani Titovi sljedbenici drže onoliko Nijemaca u Jugoslaviji koliko ih drže kombinirane anglo-američke snage u Italiji" mi i to potpisujemo."

Sloboda kako to gordo zvuči pisao je pjesnik. Zvuči zato što sloboda pripada Čovjeku, a kada je nema, kada mu je otmu tada je spreman za nju dati sve što ima, a to je život cijeli.

A što su Antifašisti imali 1941.-1944. Ništa do golog svoga života i želje za slobodom, za novim pravednijim društvom, u zemlji pravde, u zemlji slobodnih ljudi.

U Kerestincu su umirali pod natpisom "**Neka živi Hrvatska**"

Danas 82. godinu nakon jeseni 1944. slaveći i prisjećajući se tih dana i te mladosti koja je stala na stranu Antihitlerovske koalicije, ne smijemo niti zamisliti što bi bilo da se oni nisu pobunili i rekli crnokošuljašima i nacistima, gospodo **Non pasaran**.

Ponavljam!! I nisu prošli !

A cijena je bila velika!

U našoj NOB-i Dalmacija je dala oko 110.000 boraca u 48 partizanskih odreda, 18 brigada, 4 divizije, gotovo kompletnu mornaricu, brigadu KNOJ-a, brojne narodne heroje, nosioce Partizanske spomenice 1941., zapovjednike, male i velike težake, ribare, studente, učenike sve borce, prekaljene partizanske ratnike.

Dalmacija je na oltar slobode u II svjetskom ratu dala više od 35 tisuća poginulih svojih sinova i kćeri. Dalmacija je WW-II. prošla i s patnjama više desetaka tisuća svojih stanovnika, stradalnika, u logorima, zatvorima, internaciji i zbjegovima. Samo u zbjegu El Shata bilo je više od trideset tisuća.

Dalmacija je zahvaljujući dalmatinskim antifašistima, partizanima, sinovima ovog kamena i ovoga mora, izvojevala najveću pobjedu u svojoj povijesti od stoljeća sedmog – oslobođenjem od fašističkih okupatora, zla do tada nikad tako okrutno viđenog u povijesti ljudskog roda.

Ta sloboda je natopljena krvlju dalmatinskih sinova i kćeri, koji su svojoj zemlji vratili otete i od zločinca A. Pavelića okupatoru poklonjene dijelove dalmatinske zemlje. Sve to je bilo moguće samo uz podršku velike većine naroda i uz uspješno organiziranu narodnu partizansku vlast.

Velike su zasluge dalmatinskih boraca NOR-a i za oslobođenje ostalih dijelova Hrvatske i sada nama susjednih zemalja Zapadnog Balkana. Oni su tako dali nemjerljiv doprinos svrstavanju naše zemlje među zemlje pobjednice nad nacifašizmom u velikoj Antifašističkoj koaliciji. S ponosom i poštovanjem sjećamo se tih slavnih dana naše povijesti kada je prije 80 godine nakon više od tri i po godine fašističke okupacije oslobođena Dalmacija s najavom skorašnje slobode od fašizma i drugih dijelova Lijepe naše i konačne pobjede nad fašizmom u Drugom svjetskom ratu-WW-II..

Saveznici stežu obruč oko fašističko nacističke vojski diljem Europe, a maršal Tito na slobodnom Visu donosi povijesne odluke. Tito vješto koristi slabosti okupatora i inicijativu

saveznika te naređuje ofenzivu na tada cjelokupnom jugoslavenskom ratištu. Dalmacija zbog svog geostrateškog položaja dolazi u središte ratnih zbivanja.

Časni zadatak oslobođenja Dalmacije dobio je **Osmi korpus NOV** nazivan još i Dalmatinski, koji je po svojoj brojnosti, popunjenosti pretežno dalmatinskim borcima, opremljenosti, odlučnosti, borbenom moralu, obučenosti i sposobnosti, bio jedna od najjačih oružanih formacija ikad stvorenim na ovim prostorima.

Tito je itekako dobro znao tko su i kakvi su borci - partizani kršne Dalmacije

U 84 dana borbe za oslobođenje Dalmacije vođene su žestoke bitke na kopnu, moru i zraku. Najteže na Vukovu klancu, borbama za oslobođenje Splita, Šibenika i nadasve u završnoj operaciji za oslobođenje Knina.

Osmi korpus u ofenzivu za oslobođenje Dalmacije ulazi sa nešto manje od 35 tisuća boraca, a sačinjavaju ga borci: 9., 19., 20. i 26. divizije, artiljerijska grupa, tenkovska brigada i mornarica NOV.

U Dalmaciji su se u to vrijeme nalazile jake neprijateljske snage: njemačka 264. i 118. divizija, dijelovi legionarske 369. i 373. divizije i niz manjih jedinica, dok su od kvislinških snaga bila dva i dijelovi tri ustaška zdruge, jedna domobranska i jedna oružnička pukovnija, oko 4.500 četnika i 3.000 talijanskih fašista.

U tim borbama partizanskim jedinicama pomoć su pružili i saveznici, naročito u hrani, ratnom materijalu, povremeno u topništvu i djelovanju avijacije.

U kolovozu je 8. korpus počeo pripreme za konačno oslobođenje Dalmacije i već je u rujnu prešao u ofenzivu. Operacije 8. korpusa odvijale su se u dva osnovna pravca: iz unutrašnjosti Dalmacije ka obali i sa Visa preko otoka ka obali.

Uz učešće Mornarice sa oko 5000 boraca, 26. divizija početkom rujna prešla je u napad. Ona se iskrcala na otoke: Hvar 8. rujna, Brač 11. rujna, Korčulu 14. rujna i na poluotok Pelješac 15. rujna. Za to vrijeme ostale jedinice 8. korpusa u unutrašnjosti Dalmacije vršile su jak pritisak na neprijateljske garnizone i saobraćaj na komunikacijama

Oslobođenjem otoka završena je prva faza operacija za oslobođenje Dalmacije i stvoreni povoljni uvjeti da se izvede udar s otoka i iz unutrašnjosti na neprijateljske snage u obalnom pojasu.

Dok su 9. divizija oslobađanjem Livna 11. listopada i 20. divizija Aržana 21. listopada obuhvatile Dalmaciju sa sjevera, dijelovi 29. hercegovačke divizije oslobodili su zajedno s 2. dalmatinskom brigadom Dubrovnik 18. listopada, a dvije brigade 26. divizije Ston, čime je priobalna komunikacija koja iz Crnogorskog primorja vodi na sjeverozapad bila presječena.

U drugoj etapi oslobođenja Dalmacije, jedinice 8. korpusa prešle su u daljnje napredovanje :

- od 18. do 22. listopada dijelovi 26. divizije iskrcali su se kod Baške Vode i Krila i narednih dana oslobodili obalu od Makarske do blizu Splita,
- istovremeno je 20. divizija oslobodila Vrličku krajinu i Sinj,
- dijelovi 20. i 26. divizije oslobodili su Split 26. listopada,
- deveta divizija oslobodila je Imotski 28. listopada,

- a u studenom Duvno, Šujicu i Posušje.

Pošto je očistila znatan dio sjeverne Dalmacije, 19. divizija je oslobodila Benkovac i ušla u Zadar. Jake neprijateljske snage zadržavale su se još na prostoru Šibenik – Knin. Pod pritiskom 26. divizije s istoka i 19. divizije sa zapada, neprijatelj je, poslije oštih borbi, napustio Šibenik, koji je oslobođen 03.11., **Vodice su oslobođene 01.11.**, Drniša 05. 11. kada je došlo i do rasula četnika toga kraja.

Preostale neprijateljske snage – dijelovi njemačke 264. i 373. divizije sa četnicima, zaposjele su široku oblast Knina u namjeri da je odsudno brane. Opkoljene od jedinica 8. korpusa u kninskoj operaciji, te neprijateljske snage bile su uništene i Knin je 3. prosinca oslobođen.

Tako je nakon 84 dana u potpunosti izvršena naredba vrhovnog komandanta maršala Tita, pa general-Petar Drapšin, komandant 8. korpusa, izvještava kako.

„NA TERITORIJI DALMACIJE VIŠE NEMA NEPRIJATELJA“.

Oslobođen je cjelokupni teritorij Dalmacije, istjeran neprijatelj, prekinuta dugogodišnja okupacija Zadra, vraćeno Lastovo, uništen njemačko-talijanski sustav vlasti, poražene vojne snage i postrojbe tzv. NDH i četnici popa Đujića.

Prognano stanovništvo počinje se vraćati na svoja vjekovna ognjišta.

Počinje obnova porušene, popaljene i opljačkane Dalmacije.

Dalmacija ubrzo postaje sjedište civilne i vojne vlasti Hrvatske i Jugoslavije pa su,

- na Visu organi AVNOJ-a, KPJ i VŠ NOV i PO Jugoslavije,
- u Šibeniku ZAVNOH-a i KPH,
- u Splitu je uspostavljena Vlada Demokratske Hrvatske,
- a u Zadru Glavni štab NOV i PO Hrvatske,

što je za današnje prilike nezamisliva decentralizacija vlasti, koji mi danas trebamo tek dosežati u narednim godinama razvitka našeg parlamentarnog sustava vrijednosti.

I ma što se desilo na prospektima i horizontima, naše Domovine, naša se slobodarska antifašistička povijest ne može mijenjati.

1. UVOD

Prisjećajući se svake godine s polaganjem vijenaca od strane delegacije UABA-GV, prvih 12 žrtava u **WWII**, na mjestu strijeljanja, sada ima tome **83 godina**, ponavljamo kako je od tog 29.10.1941. godine, započelo ubijanje naše mladosti.

Tim prvim svirepim strijeljanjem, oduzeta im je životna perspektiva, a obitelji su trajno zavijene u crno. Okupator, tada talijanski Musolinijevi fašisti, uz pomoć i "naših domaćih", bili su dio tog pogroma, koji su nakon pada Italije nastavili Njemački nacistički okupatori, opet s pomoći onih istih "naših domaćih".

Sjedinjeni fašisti i nacisti (*rekli bi mi "tuji" i oni "naši domaći"*), četiri su godine tjerali strah u kosti, ledili krv u žilama, zavijali naša sela od zaleđa do Otoka u suze, bol, plač i tugu, svakodnevno. Zato UABA-GV svih ovih godina ponavlja lekciju, koju bi svi trebali znati.

- Spaljivali su u odmazdama naše kuće.
- Uništavali nam ljetni rod u poljima.
- Istakli nemilice vino na podove naših konoba.
- Tukli kundacima u racijama, gdje god su stigli.
- Ricinusovim uljem napajali usta.
- Mučili na najsvirepiji način sve koje su izdajničkim zlim akcijama stizali uhvatiti.
- U školi su nam branili hrvatsku riječ.
- Zatirali su nam našu povijest, svodeći je na beznačajnost.
- Novine su pisali na svome jeziku, uskraćujući nam hrvatske novine.
- Negirali su svako hrvatstvu u nama.

I naravno na kraju "**NISU PROŠLI**". U logore (*Molata, Banjice, Šibenika, Jasenovac preko Talijanskih i Njemačkih logora, do zbjeaga spašavanja u El Schatu na Sinajskoj pustinji*), prognali su na tisuću i više stanovnika Vodica, Srime, Prvića, i sela našeg zaleđa.

I nevjerojatno, kleli su se u istoga Boga i istu Bibliju dok su nam sve to radili, bez milosti i nemilice, sve uz pomoć i onih "naših domaćih".

I naravno na kraju "**NISU PROŠLI**". U logore (*Molata, Banjice, Šibenika, Jasenovac preko Talijanskih i Njemačkih logora, do zbjeaga spašavanja u El Schatu na Sinajskoj pustinji*), prognali su na tisuću i više stanovnika Vodica, Srime, Prvića, i sela našeg zaleđa.

U četiri godine rata oduzeli su nam ukupno **van ratnog područja**, u selu Vodice 106 ŽFT-žrtva fašističkog terora, u selima Zaobalja 79 ŽFT, na otoku Prviću 65 ŽFT, Srimi 14., ukupno **264**, sa sa Tribunjom još **29**, ili ukupno **293 ŽFT u WW-II.**, samo zato, jer su se drznuli reći toj sili "**NON PASARAN**".

A u borbi s njima prsa u prsa na ratištima balkanskih južnoslavenskih brda i dolina, s područja ovih naselja poginulo je:

- od 3.000 stanovnika Vodica, u NOBI ih je bilo 642 a poginulo je **196** naših sugrađana.
- u P. Šepurini od cca 1800 stanovnika u NOB-i je bilo njih 347, a poginulo ih je **79**.
- u P. Luci od cca 1050 stanovnika u NOB-i ih je bilo 301, a poginuli **51**.
- Mala Srma od cca 250 stanovnika poginulih u partizanima, bilo je **34**, a ŽFT njih **14**, ili ukupno 48 poginulih u WW-II., gotovo svaki peti mještatin.
- U Zaobalju grada Vodica od cca 700 stanovnika tokom NOR-a ova mjesta imala su **38 poginulih boraca partizana** od čega: Čista Velika 0, Čista Mala 16, Gačelezi 14, Grabovci 4. Dragišić 2 i Lađevci 2 i **79 ŽFT**-žrtava fašističkog terora i to: Gačelezi 31, Čista Mala 29, Čista Velika 0, Dragišić 9, Grabovci 6 i Lađevci 4.
- Ili u WW-II. na prostoru današnjeg grada Vodica plus Općina Tribunj od cca 7.600 stanovnika, imamo 1.879 boraca NOR-a- partizana, od kojih imamo poginulih u borbi 484 ukupno, ili ukupno mrtvih 777 naših sugrađana. Interniranih u logorima, te u Zbjegu imali smo njih 1748 prema knjizi "**Spomenici revolucije**" iz 1980. god. (T.1.)

WW-II. U BROJKAMA						
NASELJA	Stanovnici naselja	Partizani Borci-NOR-a	STRADALI U WW-II.			Logori El-Schat
			PB-NOR-a	ŽFT	Mrtvi	
Vodice	3.000	642	196	106	302	1.218
Srima	250	150	34	14	48	50
Prvić Luka	1.050	301	51	31	82	80
Prvić Šepurina	1.800	347	79	34	113	120
Zaobalje	700	170	38	79	117	200
Ukupno	6.800	1.610	398	264	662	1.668
Tribunj	800	269	86	29	115	80
UKUPNO	7.600	1.879	484	293	777	1.748

Kratice: NOR-Narodnooslobodilački rat, ŽFT-Žrtve fašističkog terora,

Zato mi danas znamo, kako nikad, na našim prospektima neće proći sile fašizma, nacizma i novovjekih prekodrinskih osvajača. Žrtve Vodica u WW-II. i pobjedonosnoj epopeji našeg Domovinskoj rata tome su zalog.

Domovinskim smo ratom potvrdili tu našu oslobodilačku, antifašističku povijesnu liniju, još od uskočkih borbi naših predaka kroz povijesne tokove koji su nas susretali, tijekom našeg trajanja na ovim kamenim prospektima.

O tome je davno započeo pisati i fra. Andrija Kačić Miošić, u svome djelu "Razgovor ugodni naroda slovinskog" iz 1756. godine, kao jedno je od najvrjednijih djela hrvatske književnosti 18. stoljeća i jedna od najčitanijih i najizdavanijih knjiga hrvatske dopreporodne književnosti uopće.

2.Talijanski okupatori strijeljali su 12 drugova iz Srime i Vodica 29.10.1941⁷

Na jesen 1941. u Vodicama članovi KP organiziraju prve diverzije protiv talijanske vlasti, što je izazvalo snažnu reakciju talijanskog okupatora koji u listopadu 1941. godine osniva Izvanredni sud za Dalmaciju sa sjedištem u Šibeniku. Dana 25. listopada 1941. ustanici su izvršili prvi uspješan napad iz zasjede kod Vodica; ubili su dva talijanska vojnika i jednoga ranili. Za odmazdu fašisti su opkolili Srimu, Zaton i Vodice i uhitili 50-tak osoba od kojih su dvanaestoricu strijeljali na Hangaru, a desetoricu osudili na 2-30 godina zatvora.

Ovdje se donosi tekst, kao citat, o ovom događaju iz knjige "Spomenici revolucije kotara Šibenik" str. 396.-399. :

"Noć između 25. i 26. listopada 1941. godine utisnula se u povijest ustaničkih mjesta ovog kraja: Srime, Prvića i Vodica kao vrijeme prve oružane akcije slobodoljubivih ljudi ovog područja protiv okupatora. Tada u toj noći prve okupatorske jeseni četveročlana patrola talijanskih okupatorskih vojnika, krećući se turističkom cestom od barutnog magazina u Ručicama prema Vodicama, otprilike na pola puta, napadnuta je od grupe ustanika sa Srime i Prvića. Napad kako je zamišljen uspio je: ubijena su dva talijanska vojnika a jedan smrtno ranjen. Okupatorske vlasti brzo su reagirale, još iste noći. Odmah su opkolili i blokirali Srimu, Vodice i Zaton. Najprije je u Srimu upala jaka motorizirana kolona, izvršila blokadu sela tako

⁷ IZVOR : <https://www.antifasisticki-vjesnik.org/hr/kalendar/10/29/213/.....> pristupljeno 24.10. 2024. godine

da su se ustanici, akteri događaja jedva uspjeli izvući. Uhapsili su veći broj muškaraca, prebacivši ih u prostorije Komande zgrade hangara.

Usporednu akciju okupator je izvršio i u Vodicama. Tamo je uhapsio desetak muškaraca i zatvorio ih u hangar. Racija u tom mjestu bila je daleko složenija i obuhvatnija jer je okupator od ranije znao da su Vodice centar ustanika i komunista na ovom području Šibenika. Represalije okupatora pro širile su se i na sutrašnji dan kada su ubijeni Rudolf Šprljan pok. Bene i Anđelko Juričev-Ivičin pak. Jose. Oni su ubijeni kod Raskrižja. Ubrzo poslije tog zločina talijanski vojnici ubijaju i postolara Antu Frkića a hapse korpara Antu Mačukata koji je za nesreću toga dana upravo stigao lađom iz Prvića. U daljnjoj akciji okupatora zahvaćen je i Zaton, gdje je uhapšeno nekoliko osoba koje su tamošnji karabinjeri sproveli u Vodice i pridružili ostalim uhapšenima u prizemnim prostorijama zgrade hangara. Sa sigurnošću se može potvrditi da je u tom prvom naletu u vezi s represivnim mjerama okupator uhapsio nešto više od 50 osoba.

Nakon istrage, koja je trajala 26, 27. i 28. listopada, pustili su oko polovicu uhapšenih dok su njih 26 fašisti okvalificirali kao opasne i aktivne pripadnike NOP-a, od kojih su pojedine izdvojili i osumnjičili za direktni napad na njihove vojnike. Odmah nakon istrage, zapravo 29. listopada, sastao se »po hitnom postupku« okupacioni Izvanredni sud za Dalmaciju u Vodicama, u hidroavionskoj bazi bivše jugoslavenske vojske, koji je odlučio o sudbini uhapšenih rodoljuba. Od 26-torice uhapšenih samo su dvojica uspjeli pobjeći iz zatvora, i to noću između 28. i 29. listopada.

Pod predsjedništvom brigadnog generala Gherarda Magaldija i sudaca Vincenza Scratina i Pietra Carusa, u raspravi koja je trajala cijeli dan, izrečeno je 16 smrtnih presuda (četvorici u odsutnosti). Na smrt strijeljanjem bili su osuđeni: Milivoj Skroza Ambrozov, Frederik Kursar Henrikov, Petar Grbelja Krstin, Ante Mijat Lukin, Krešo Mijat Šimunov, Joso Skroza Rokov, Božo Skroza Tomin, Špiro Skroza Dujin (svi iz Srime), Ivo Juričev Vicencijev, Šime Bilan Ivin i Ante Udovičić Grgin (iz Vodica) i Ivo Antulov Matin (iz Prvića-Sepurine). Ostalih 10 osuđeno je na kaznu zatvora, i to: 1 na 2 godine, 3 na 10 godina, 5 na 20 i 1 na 30 godina. Presudom je bilo određeno da se trenutno izvrše kazne.

Sačuvane su potresne i hrabre izjave pojedinih osuđenika na smrt nakon izricanja presude. Tko da zaboravi borbeni poziv Ivana Mijata sa Srime koji po izricanju presude upućuje svojim drugovima: **"Bez suza i tuge, drugovi, umrimo kao pravi junaci!"**

Ili riječi Ante Udovičića, omladinca gimnazijalca iz Vodica koji je uputio fašističkom sudu na francuskom jeziku: **"Neka znate, gospodo, ako danas umirem ja, umirem za slobodu svoga naroda, za slobodu cijelog čovječanstva"** (*priča u Vodicama kaže kako je Ante pjevao potom marseljezu natuknica dr.sc. Josipa zanze dipl. oec.*).

Smrtna presuda izvršena je na hangaru. Tijela ubijenih prvoboraca i rodoljuba fašisti su odvezli kroz Vodice i pokopali na mjesnom groblju sv. Križ.".... završen citat.

3. Predgovor knjige "Spomenici revolucije"

U knjizi **"Spomenici revolucije"** izdanoj 1980. godine od izdavača tada Općinskog odbor SUBNOR-a Šibenik, a tiskana u RO "Štampa", Šibenik, kao **Zbornik spomenika revolucije 1941-1945.** godine, povodom 35-godišnjice oslobođenja zemlje, te 36-godišnjice oslobođenja Šibenika i Šibenske Općine i naših Vodica u Predgovoru je zapisano: citat str. 5. i 6. Zbornika ovo : Zbornik "Spomenici revolucije" objavljujemo u znak sjećanja i trajnog čuvanja uspomena na ljude i događaje u čije ime i slavu su podignuti.

Zbornik izlazi u povodu 35-godišnjice oslobođenja zemlje i pobjede nad mračnim silama fašizma i 36.-godišnjice oslobođenja Šibenika i šibenske komune, i treće je od četiri izdanja koja po utvrđenom planu izdaje Općinski odbor SUBNOR-a Šibenik. Njegovim objavljivanjem popunjava se praznina koja se već odavno osjećala. Bit će to drago štivo svakom našem čovjeku a posebno mladima kojima se ovim pruža više mogućnosti da se upoznaju sa najznačajnijim događajima i ličnostima iz povijesti radničkog pokreta, NOB-a i socijalističke revolucije na šibenskom području i ujedno da se uče i napajaju primjerima ljubavi i odanosti prema rodnoj grudi, hrabrosti i samo požrtvovanja u borbi za slobodu, bolji i sretniji život koje su iskazali sudionici tih sudbonosnih događaja, posebno onih koji su svoje živote ugradili u temelje Titove samoupravne socijalističke Jugoslavije.

Zbornik obuhvaća 188 spomen-obilježja na općini Šibenik i neka koju su van nje a neposredno su vezana za ljude i događaje ovog kraja (Drniš, Titova Korenica, Sinj, Buje i dr.). razvrstana su na: spomenike, spomen-grobilja, spomen-poprsja i grobnice i spomen ploče i iznose se kronološkim redom i u okviru svake od ovih kategorija. Za svako spomen-obilježje daje se lokacija, fotografija, tehnički podaci, tekst koji se na njemu nalazi i zažeti opis događaja odnosno ličnosti. U većini slučajeva opisi, shodno zamisli izrade ovog Zbornika, svojim sadržajem obrađuju značaj određenog događaja odnosno ličnosti. Ondje gdje se u tome nije uspjelo, razlog je pomanjkanje izvora za opis. Na kraju Zbornika su dvije skice područja općine Šibenik s oznakama lokacija svih spomen-obilježja.

U Zborniku su najprije obrađena spomen-obilježja za grad Šibenik a zatim za ostala mjesta na općini, i to po abecednom redu. Za svako mjesto daju se opisi svih spomen-obilježja koja se najneposrednije odnose na ljude i događaje toga mjesta bez obzira da li su ona u njemu ili van njega. Kao prvo spomen-obilježje obrađeno je ono uz koje se najprirodnije mogla dati vrlo sažeto povijest radničkog pokreta, učešće i doprinos njegovih ljudi u toku NOR-a i socijalističke revolucije. Radeći na ovom Zborniku, uočena je na jednom broju spomen-obilježja jezična i pravopisna šarolikost, a u pojedinim slučajevima i netočnost povijesnih činjenica što je posljedica nedovoljnih prethodnih priprema i provjera kao i izostanka konsultacije onih koji su mogli pružiti stručnu pomoć kod njihove izrade i postavljanja. Zbog toga smo bili prisiljeni, u interesu točnosti i povijesne istine, da u prijepisima nekih tekstova spomen-obilježja odnosno opisa događaja i ličnosti na njima unesemo potrebne ispravke.

Ujedno rad na Zborniku omogućio je da se stekne i uvid u opće stanje svakog spomen obilježja i u vezi s tim, u neposrednoj budućnosti, izvrše opravke na onima gdje je to potrebno. Rad na zborniku "Spomenici revolucije", kao i na prethodna dva (*zbornik »Nosilaca partizanske spomenice 1941«, izašao 1976. i »Žrtvama do pobjede i slobode«, izašao 1978.*) nije tekao lako. Premda su uloženi veliki naponi u pribavljanju i sređivanju podataka, ne isključuju se propusti i manjkavosti. Sloga i ovom prilikom pozivamo na suradnju sve one koji svojim primjedbama i sugestijama mogu u tom pogledu pružiti pomoć. I na kraju potrebno je još jednom istaći da ovaj zbornik predstavlja samo knjigu o dosad podignutim spomen-obilježjima s kratkim opisima događaja i ljudi bez pretenzija da smo s njime dobili i potpunu povijest najnovijeg doba našeg područja, što ostaje kao zadatak koji bi trebalo što prije ostvariti. Isto tako svjesni činjenice da na općini ima još neobilježenih značajnih događaja iz naše novije povijesti, neka objavljivanje ovog zbornika bude poticaj da se ovo što prije otkloni i spomen-obilježja postave onamo gdje za to postoje opravdani razlozi.

Redakcijski odbor: Nikola Beg«, Dane Berović, Desanka Brusić, Tomislav Erak. Vitomir Gradiška (pisac knjige "Primorska četa" iz 1969. godine - veoma važna za proučavanje povijesti Vodica.... napomena dr.sc. Josipa Zanze dipl. oec.), Anka Iljadica, Ante Kronja-Čenćo, Tona Ninić, Marinko Papić i Frane Šupe.

Autentični izgled spomenika iz 1951. godine

NATPIS NA SPOMENIKU

29 listopada 1941. strijeljani su na Hangaru u Vodicama od talijanskog fašističkog zavojevača sinovi slobodoljubivih Vodica i Srime:

Ivan Antulov, Šime Bilan, Cvitan Mijat, Božo Skroza, Špiro Skroza,
Ante Udovičić, Ante Mijat, Petar Grbelja, Ivan Juričev, Federik Kursar.

Prvoborci, junaci u životu i smrti pali su kao prve žrtve borbe za slobodu, kad je novog života sjajan svitao dan. Tebi velika domovino naša o desetoj godišnjici narodnog ustanka Hrvatske,

Mjesni odbor Saveza boraca N. O. R.

Vodice na vječnu uspomenu 27. srpnja 1951. postavi.

Spomenik, 262 x 135 cm u obliku piramide, izgrađen je iz običnog ka inata i postavljen u prostoru ograđenom uskim zidom. Na njegovu donjem dijelu je uzidana ploča 103 x 94 cm od bijelog bračkog brušenog kamena s tekstom ispisanim tiskanim urezanim slovima. Po sredini ploče, u gornjem dijelu, urezana je petokraka zvijezda. Na samom vrhu spomenika je postavljena reljefna petokraka zvijezda.

Spomenik danas nakon micanja, bočno od hotela "Olympia Skay"

Povjesničar Hrvoje Klasić: 'Cijeli svijet je fasciniran partizanima, vrlo malo njih su bili članovi partije, a antifašizam je temelj Europe i Hrvatske'⁸

Klasić navodi citat:

"U Hrvatskoj, u 35 godina, postoji jedan jedini znanstveni rad koji se bavi partizanskim pokretom otpora i sve je manje ljudi koji se znanstveno bave ovom temom i koji mogu suvislo govoriti o ovoj temi i određenim događajima. Dosta smo to morali kompenzirati odlascima u inozemstvo i sugovornicima tj. stručnjacima iz Velike Britanije, Austrije, Italije, Francuske, Rusije... Došli smo do novih otkrića, no kad su me pitali što će to biti novo u dokumentarcu, rekao sam kako će za mlađe od 45 godina sve biti novo, a za starije će biti puno novih detalja i novih interpretacija. O ovome se u posljednje vrijeme ili ne govori uopće ili se govori na jedan isključiv i tendenciozan način", izjavio je Klasić.

Danas se stječe dojam kako se Hrvatska srami svoje antifašističke povijesti, mada je na njoj stvarana, a pojam antifašizma je ugrađen i u njen Ustav, baš kao što je to slučaj i s ostalim europskim zemljama. S druge strane, Europa se time ponosi.

"Odnos prema antifašizmu, antifašističkom pokretu, partizanskom pokretu, u zadnjih 30 godina jest nešto što me motiviralo da se ispravi jedna povijesna nepravda, što ne znači kako se treba vratiti na narativ koji je postojao do 1990. godine, u kojem je sve bilo crno-bijelo tako što su partizani i komunističko vodstvo bili isključivo heroji, bezgrešni idoli kojima se treba klanjati... Apsolutno daleko od toga. Ali sigurno nisu bili jednaki ustašama i četnicima, samo ubijali, pljačkali i sl. U ovoj seriji su obuhvaćeni i partizanski zločini, njihova isključivost, rigidnost, idealiziranost... Međutim, treba sve staviti u kontekst. Komunistička partija je glavni organizator partizanskog otpora, no to nije bio njen monopol koji joj je bio sudbonosan. Svaka stranka u Jugoslaviji je mogla u tom trenutku pokrenuti taj pokret otpora, ali nije. Pokrenula ga je Komunistička partija, to je činjenica. To što se s komunizmom događalo 50-ih ili 60-ih ili 80-ih je potpuno druga priča, ali te stvari se ne bi smjele miješati. Naime, manjina i to velika manjina među partizanima su bili komunisti, većinom su to bili ljudi koji nikada nisu imali člansku iskaznicu, niti će je imati kasnije, mnogi su bili vjernici. Htio sam ispraviti te stvari", izjavio je Klasić.

Dodaje kako takav antifašistički oslobodilački pokret otpora u Europi nigdje drugdje postojao.

"Veći narodi, države i nacije bi dali sve na svijetu da su imali nešto takvo. Pogledajte kako su izgledali takvi pokreti u Francuskoj, u Čehoslovačkoj, u Mađarskoj, Bugarskoj, Italiji, da ne spominjem Njemačku... U jednoj Jugoslaviji je šačica ljudi organizirala pokret otpora koji na kraju broji 700 tisuća ljudi u svojim borbenim jedinicama i koji je zadavao velike muke Nijemcima i Talijanima. Mi smo cijeli rat i kraj rata dočekali na pobjedničkoj strani. I oni veliki antikomunisti poput Roosevelta i Churchilla su priznavali partizane kao svoje saveznike. Dakle, ako su ti ljudi, koji su monarhisti, kapitalisti, antikomunisti priznavali partizanski pokret kao nešto čime se treba ponositi, nevjerojatno je kako ne radimo mi, čiji su djedovi to bili", kazao je Klasić.

Uz partizanski pokret vezuje se petokraka. No, pod petokrakom je 90-ih izvršena agresija na Hrvatsku. Klasić smatra kako je partizanski pokret demoniziran i zbog toga, no objašnjava kako je takvo što pogrešno.

⁸ IZVOR: dubrovackidnevnik.hr Datum objave: 18.10.2024. godine

"Veliki problem suočavanja Hrvatske s prošlošću jest taj što, umjesto da proučavamo 20. stoljeće kako bismo shvatili što nam se događalo 90-ih, mi kroz 90-e procjenjujemo cijelo 20. stoljeće. Onda dolazimo do toga da Hrvatska 1990. želi izaći iz Jugoslavije i po tome nikada prije Jugoslavija nije bila dobra. Ili Hrvatska želi demokratizaciju pa onda komunizam nikada nije bio dobar. Hrvatsku 90-ih bombardiraju jedinice JNA koja je sljedbenik partizanskog pokreta, pa drugim riječima, ne valja JNA i onda ne mogu valjati ni partizani. Sve smo retrogradno počeli procjenjivati iz perspektive 90-ih godina, a to je pogreška. No, moram naglasiti jednu činjenicu koja se dogodila ovdje i nigdje u Europi, a to je da se 90-ih godina iz dijaspore tj. političke emigracije vraćaju i oni koji su doista '40-ih godina doprinosili postojanju NDH, njihovi rođaci, unuci, koji su od tih 40-ih pa naovamo njegovali potpuno drugačiji narativ. Za njih je rat počeo s Bleiburgom i žrtvom umjesto da je počeo s rasnim zakonima, Jasenovcem i masovnim zločinima. To je veliki problem. Kad pogledate 1991. godinu, oni u javnost izlaze s tezama koje stvaranje te Hrvatske uspoređuju s NDH. Dakle, Hrvatska želi biti nezavisna, želi van iz Jugoslavije, a problem stvaraju Srbi. Oni to pogrešno uspoređuju s 1941. godinom - htjeli smo iz Jugoslavije, nismo htjeli komunizam, htjeli smo nezavisnost i problem su stvarali Srbi. Na taj način se počelo povezivati '41. i '91.. Pa svi oni koji su bili istaknuti u NDH odjednom postaju dobri mladići i patrioti, bez obzira na to što su bili sluge Hitlera i Mussolinija i bez obzira na to što su uveli rasne zakone i ubijali ljude na temelju nacionalne, rasne ili vjerske pripadnosti", kazao je Klasić.

Klasić dalje smatra kako je pogrešno izjednačavati situaciju Hrvatske iz 90-ih i onu iz 40-ih."Mi u Hrvatskom ustavu deklarativno imamo kako država počinje na antifašističkim vrijednostima. Čak se spominje i ZAVNOH, kao i ustav iz komunističkog perioda. No, to je teorija, a u praksi smo 90-ih podigli u zrak preko tri tisuće spomenika posvećenih antifašističkom pokretu, preimenovali smo ulice naših heroja koji su kao tinejdžeri poginuli u Drugom svjetskom ratu u ulice nazvane po ustaškim dužnosnicima i onih koji su sudjelovali u aparatu ustaških vlasti. Dakle, teorija i praksa u našem slučaju ne idu ruku pod ruku",..... izjavio je.

Danas stasaju neka nova djeca, neopterećena ideološkim razlikama koje su u Hrvatskoj značajne, no Klasić kaže kako su ovi dokumentarci namijenjeni i njima.

"Starije gledatelje zanimaju brigade, divizije, odredi... Mene to ne zanima, barem ne tako, nego sam htio analizirati zašto se pokretu pridružuju žene, zašto Hrvati koji to ne moraju, što se događa na oslobođenim teritorijima... Mlade danas jako malo toga zanima. A onda, nije važno samo je li ih zanima, nego i kako oni prate informacije. Danas su one brze, kratke, svaka dužna forma, poput dokumentarnog filma, njima nije interesantna. Mnogi mladi ljudi su pohvalili taj projekt. U tom smislu serija nije rađena za stariju generaciju jer nije bio cilj to obraditi kroz prizmu vojne povijesti", kazao je Klasić.

Naposljetku, pitanje..... kako njegovi studenti doživljavaju partizanski pokret.

"Volio bih da cijene partizane, a ne ustaše, ne samo zbog toga što su partizani bili na pravoj strani, a ustaše na pogrešnoj, nego i jer su bili hrabri. Borili su se goloruki, hrvatske branitelje 90-ih bih prije približio partizanima nego ustašama. Ustaše su se borile jer su bili na strani Hitlera i Mussolinija, kad uzmete najveće bitke na ovom području, vidjet ćete kako te bitke ne vodi ustaška vojska nego Nijemci. Jer su ustaše bile nesposobne. Kao da Nijemci ne bi radije povukli svoje divizije na istočni front ili negdje drugdje da su mogli. No, morali su ovdje voditi glavnu riječ. Moja poruka je da mladi trebaju naučiti kritički promišljati, što je teško jer danas niti su škole ni udžbenici ni znanost jedini 'influenceri' u životima mladih, nego društvene mreže. Možda je i manji problem je li netko misli je li nešto iz prošlosti ispravno i pogrešno, veći je problem ne znati kritički promišljati pa onda smatrati kako recimo migrante,

homoseksualce ili neke treće manjine treba zatvarati u logore, tući ih i maltretirati i sl.", kazao je Klasić.

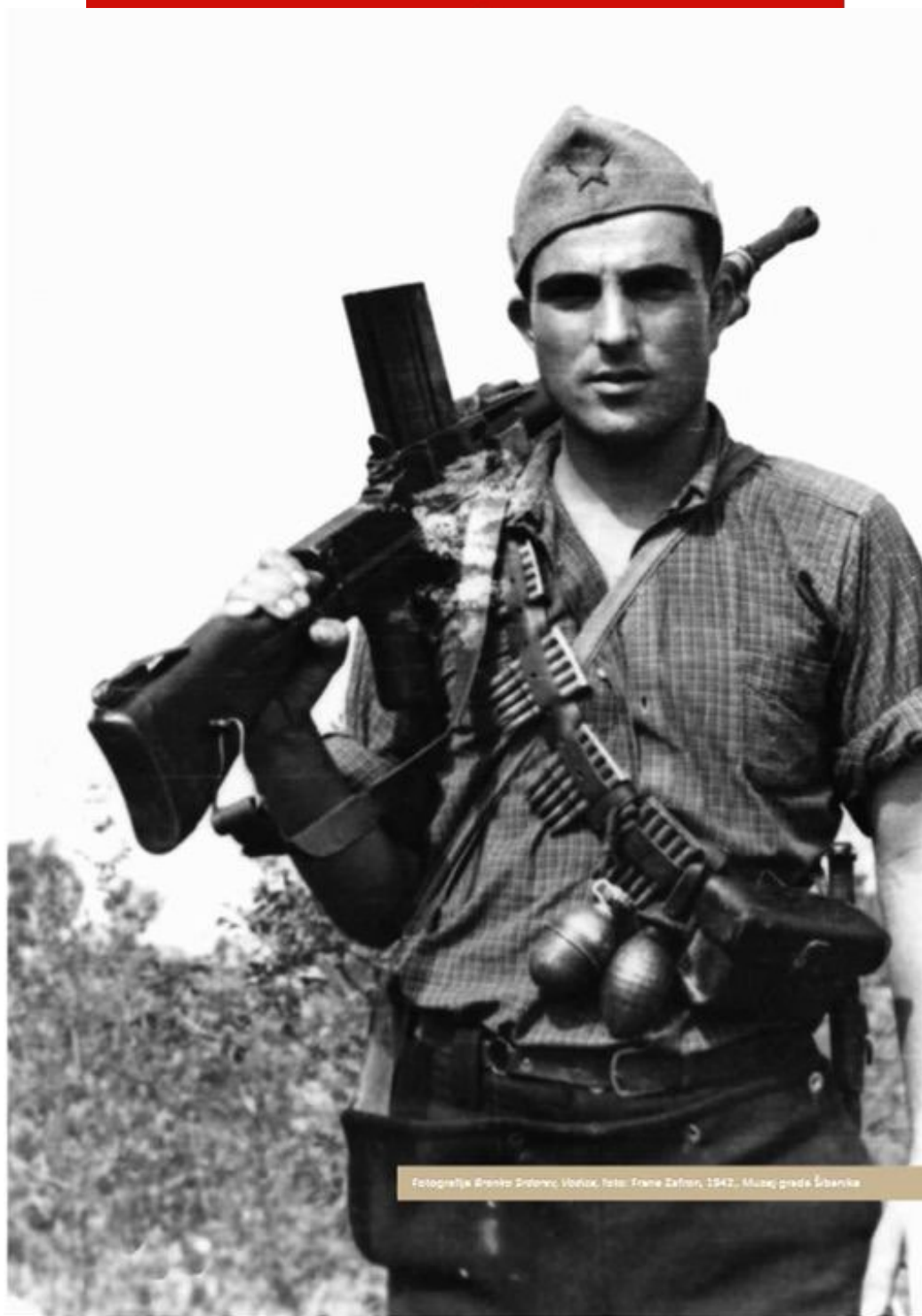
Partizanski pokret je završio davno pa pitamo koje su to boljke današnjeg društva protiv kojih se treba boriti i postoji li potreba za antifašizmom kad su fašistički sustavi iza nas.

"Često me pitaju postoji li danas fašizam i ima li stoga potrebe za antifašizmom. Ne moramo robovati definicijama, treba reagirati na nepravdu. Nepravda je '30-ih bila jednog tipa, danas su izazovi drugog tipa. I danas postoji ta mržnja koja je utemeljena isključivo na nacionalnom, rasnom, vjerskom principu, to je konstanta protiv koje se treba boriti. Zvali se vi antifašistom ili dobrim čovjekom, mislim kako to treba biti poruka, kako se protiv te vrste mržnje uvijek treba boriti, a partizani su ti koji su pokazali da uvijek postoji alternativa. Čak i kad ste u manjini, kad protiv sebe imate najveću vojnu silu, trebate se boriti. David može pobijediti Golijata. To je i poruka mladima - čak i ako protiv sebe imaju veće, moćnije, bogatije, to ne mora ništa značiti", zaključuje Klasić.

01. 11. 1944. / 2026. = 82 GODINE

ANTIFAŠIZAM JE NAŠ IZBOR

Fotografija Branka Stokan, Vukovar, foto: Frane Zafra, 1942., Muzej grada Šibenika

Partizanska momčad "Hajduka"

Barij 23. rujna 1944. utakmica između Hajduka NOVJ i Reprezentacije britanske vojske (2:7)

Partizanski Hajduk, ponos Splita, Hrvatske i Europe!

Piše Zdravko Reić Objava: 2. svibnja 2019.

Više na : <https://slobodnadalmacija.hr/kolumne/partizanski-hajduk-ponos-splita-hrvatske-i-europe-601717>

..... *citat iz navedene Slobodne* " Ali vratimo se mi događaju na Visu 7. svibnja 1944., kad je u Domu kulture obnovljen Hajduk u jeku borbi za oslobođenje. U ratu su talijanski fašisti anektirali Split i tražili od uprave kluba da preuzme ime Spalato. Ponuđena im je izgradnja stadiona (Stari plac je za okupacije dobio ime po Brunu Mussoliniju, poginulom diktatorovom sinu, pilotu bombardera) i igranje u Serie A, uz osiguranje putovanja hidroavionom na utakmice u Italiji.

Vodstvo Hajduka odbilo je ponudu, a prethodno su trofeje izvukli iz klupskih vitrina Starog placa i sakrili ih u krušnoj peći slastičarnice Ante Kesića, nekadašnjeg prvotimca „bijelih“. Poslije kapitulacije Italije 1943. vlasti NDH uzalud su pokušavale animirati „bijele“ na sudjelovanje u tadašnjem prvenstvu Hrvatske.

A onda je Dušan Brkić, član ZAVNOH-a, inicirao da se Hajduk obnovi na slobodnom teritoriju, a organizaciju je preuzeo dr. Šime Poduje, jedinstveni lik iz povijesti kluba, igrač i dugogodišnji funkcionar. Bilo je igrača koji su iz borbenih jedinca Osmog korpusa prebačeni na Vis, a najveća je grupa prvotimaca, trenera i funkcionara potajno izvedena iz Splita 23. travnja 1944. preko Solina, Rupotina, Korušaca, Marine, Vinišća, Malog Drvenika do Visa.

Kao i uvijek, u vrijeme komunističkog režima, ta avantura odlaska na Vis i kasnije u Italiju, iskorištavala se u propagandne svrhe, što je bilo logično. Posebno dramatično je bilo prebacivanja dvadesetak igrača preko prometnice od sela Korušce prema Marini koju su kontrolirali ustaše, pa se u zadnje vrijeme javljaju tumačenja kako je sve to izvedeno uz privolu neprijatelja, što nije istina.

Ključni trenutak veličanstvene epopeje bio je čin obnove Hrvatskog sportskog društva Hajduk na Visu, uz intoniranje Lijepe naše i proglasa kojeg je pročitao Janko Rodin, predsjednik kluba za njegova raspuštanja 1941.: **„Pozdrav Splitu, našem rodnom gradu s oslobođenog teritorija“**, pa dalje da se Hajduk **„na dan Svetog Duje, tvog patrona, obnavlja u okrilju NOB“**, jer **„tvoj ljubimac nije više mogao trpjeti švapsko-ustaški zulum, nije htio služiti ugnjetanima borbenoga, mučeničkog hrvatskog Splita i hrvatskog naroda“**.

Prije deset godina, u vrijeme kad je još bio živ Hrvoje Čulić, tadašnji vratar, zaljubljenici sportske baštine iz Udruge za osnivanje Muzeja sporta priredili su obilježavanje tog povijesnog događaja na Visu. Bila je to impozantna proslava pod pokroviteljstvom predsjednika Hrvatske Stjepana Mesića. Zanimljivom izložbom podsjetilo se na te slavne dane, posebno na povijesnu utakmicu u Bariju 23. rujna 1944. između Hajduka NOVJ i Reprezentacije britanske vojske (2:7) odigrane pred 30.000 gledatelja, savezničkih vojnika i partizana na stadionu San Nicola.

Prije pet godina stidljivo su evocirane uspomene na obnovu „bijelih“ kao partizanske momčadi, a ovaj put će se, po svoj prilici, obilježiti na dostojniji način. Udruga VeDra (Veterani Domovinskog rata i antifašisti, pod predsjedanjem Ranka Britvića) će prirediti stručnu tribinu o značaju tog događaja na kojem će sudjelovati niz povjesničara i politologa.

U međuvremenu je Lenka Udovički, glumica i redateljica, naumila postaviti scenski prikaz o odlasku Hajduka iz okupiranog Splita u partizane. Kako se u molitvi kaže: dostojno je i pravedno.... *kraj citata.*

Stjepan Filipović (Opuzen, 27. siječnja 1916. – Valjevo, 22. svibnja 1942.)⁹

⁹ Uzdignute pesnice Stjepana Filipovića pod vješalom i s omčom oko vrata, nekoliko trenutaka prije smrti, i zbunjeni pogledi njemačkih vojnika i četnika, sve to ovjekovječeno na jednoj fotografiji, postali su

1. O ANTIFAŠIZMU

Antifašizam II sv. rata-WWII, treba shvatiti kao pokret protiv fašizma i nacizma. To je bio pokret, tada utemeljen na najvišim demokratskim načelima i negaciji ideoloških postavki nacizma i fašizma. Antifašizam je u temeljima nove hrvatske države.

To je zapisano u hrvatskom Ustavu u čijim su izvorišnim osnovama nabrojane povijesne činjenice na kojima počiva pravo hrvatskog naroda na punu državnu suverenost. Jedna od njih je, u uspostavi temelja državne suverenosti u razdoblju Drugog svjetskog rata, izražena nasuprot proglašenju NDH 1941., u odlukama ZAVNOH-a 1943., a potom i u Ustavu Narodne Republike Hrvatske 1947....1974. godine.

A što je to Antifašizam danas, pa to je svakako želja: za još većom demokracijom, još višom zaštitom ljudskih prava i sveopćim prosperitetom svih građana R. Hrvatske. Zato su oni koji ne mogu promijeniti povijest, mislili da mogu promijeniti našu današnju stvarnost, pa su zbog toga nastojali i nastoje i dalje promijeniti naše današnje dosegnete demokratske vrijednosti, izvikivanjima i skandiranjima "Za dom spremni" ili "Ubi, ubi srbina".

Zato i naš parlamentarni život postaje izborom vjerodostojnosti oko provođenja stavova i karaktera postojanja stranaka i njihovih ciljeva. Nažalost neke ne zanima vođenje zemlje već dobivanje od napaćene zemlje Hrvatske još jednom plijena za sebe i svoje poslušnika. Neki ne shvaćaju i da je Domovinski rat gotov i da su pred nama novi izazovi. Oni su za reviziju svega i za lustraciju i za povratak kako kažu eto, baš izvornom Tuđmanu. Ali se sada i ovdje postavlja pitanje kojem i kakvom Tuđmanu.

Nažalost imaju jedan veliki problem, jer **dr. Franjo Tuđman** nikad nije pozivao na obračun s komunizmom ili udaljavanje od antifašizma nego je, dapače, Tita nazivao jednim od većih državnika u Europi, a hrvatski antifašizam i Federalnu državu Hrvatsku unutar Jugoslavije temeljem naše buduće samostalnosti, konačno izvojevane s Domovinskim ratom. Iako dr. F. T. Maršala J.B.T. proziva za komunističke zločine i Bleiburg, kaže da je on¹⁰ iskreno htio ravnopravnost hrvatskog naroda u okvirima Jugoslavije, a da su Ustavi od 1945. do 1974. postali pravni temelj hrvatske samostalnosti.

simbol antifašističke borbe naroda ex. Jugoslavije. I ne samo bivše zajedničke države, nego i svijeta jer je ta fotografija dio stalnog postava Memorijalnog muzeja holokausta u Washingtonu, a svojedobno je bila izložena u sjedištu Ujedinjenih naroda, zajedno sa svim drugim artefaktima koji prikazuju ključne trenutke povijesti čovječanstva. STJEPAN FILIPOVIĆ, bio je komunist i tijekom Drugoga svjetskog rata pripadnik narodnooslobodilačkih partizanskih odreda. Narodnim herojem ex. Jugoslavije proglašen je 14. prosinca 1949. godine. Brat Stjepana Filipovića, Šimun, strijeljan je u Kragujevcu 20. listopada 1941. godine za vrijeme njemačke odmazde nad stanovništvom toga grada. Po svjedočenju Stjepanove i Šimunove sestre Jelice, Šimun je kao Hrvat vjerojatno mogao izbjeći smrt međutim odbio je naglasiti svoje etničko podrijetlo podijelivši sudbinu svojih sugrađana. Drugi Stjepanov brat, Nikola, bio je borac Kragujevačkoga partizanskog odreda od 1941. godine, a poginuo je u svibnju 1943. godine na Zelengori kao borac Prve proleterske brigade NOVJ.

¹⁰ **SEDAM** najvažnijih stvari koje je Tuđman rekao o Titu, pokazuje koliko je današnja ultranacionalistička retorika daleko od hrvatskog mainstreama. Dr. Franjo Tuđman politički je najodgovorniji za današnji Ustav Republike Hrvatske, u kojem se naša zemlja definira kao država koja je nastala na temeljima antifašizma i ZAVNOH-a, prvo vrhovno hrvatsko partizansko političko tijelo tijekom II sv. rata.

1. 'Bio je jedan od najvećih državnika Europe' "Tito je, bez dvojbe, bio jedan od najvećih državnika Europe nakon Drugog svjetskog rata. Komunist, marksist, ali je bio veoma pragmatičan političar."

2. 'Želio je ravnopravnost hrvatskog naroda u Jugoslaviji' "Želio je ostvariti ravnopravnost hrvatskog naroda u okviru Jugoslavije. A želio je isto tako da ta njegova socijalistička Jugoslavija bude ravnopravna u odnosu na Sovjetski Savez."

3. 'Antifašizmom nas je doveo na stranu pobjedničkih sila i dao pravne osnove za nastanak samostalne Hrvatske' "On je antifašističkim pokretom doveo hrvatski narod na stranu pobjedničkih, demokratskih sila antifašističke koalicije, a to je omogućilo stvaranje Federalne države Hrvatske i po ustavu, prvom iz 1945. pa do 1974., omogućio da imamo pravne osnove za samoodređenje i nastanak samostalne hrvatske države."

4. 'Pružio je otpor Staljinu kad je Zapad bio bespomoćan' "Pružio je otpor Staljinu kad su zapadne sile bile gotovo bespomoćne u odnosu na jak komunistički blok, Sovjetski blok, a i u odnosu na širenje komunizma u čitavome svijetu."

5. 'Snosi odgovornost za Bleiburg i druge progone' "Negativno je što je bio komunist i snosi odgovornost za uvođenje komunizma i za sve zločine, ne samo u ratu nego i nakon rata. Bez obzira je li naredba

Govoreći o drugom svjetskom ratu ex. Predsjednica **KGK** govorila je kada joj je trebalo i ovo : "Bio je to početak borbe za oslobođenje Hrvatske od okupacije kojoj je ustaški režim pružao podršku u ime ostvarenja hrvatske države, kompromitirajući je, predajom dijela povijesnih hrvatskih krajeva okupacijskim silama te zločinima i progona na rasnoj i političkoj osnovi. Rat je vođen idealima slobode i socijalne pravde, a antifašistički pokret u Hrvatskoj razvio se kao nigdje u Europi, jer u odnosu na broj stanovnika s oko 200.000 boraca potkraj rata Hrvatska je imala najmasovniji Antifašistički pokret otpora.

I ona uz Ustave od 45. do 74. kao i dr. F. T. napominje kako su usporedo s oružanom borbom, na zasjedanjima ZAVNOH¹¹-a. hrvatski Antifašisti utrli put državnosti Hrvatske kao federalne jedinice u sklopu bivše Jugoslavije. KGK ide u toj ocijeni i dalje : "S državno-pravnom podlogom tada stečenom, hrvatski je narod pola stoljeća poslije proglasio državnu neovisnost i obranio Hrvatsku u Domovinskom ratu.

Bio je to završetak naše povijesne borbe za slobodu i neovisnost", potvrđujući ovim riječima tko stoji i tko je temelj današnje Hrvatske počeo prvi kopati i u kakvim uvjetima u s kojim žrtvama.

Nažalost **KGK** je znala i sasvim suprotno iznijeti stanje, ovisno o publici ispred nje.

Zoran Milanović davno, tada još samo predsjednički kandidat u jednom intervjuu napominje : Antifašistički je pokret, pokret dobra, jer dobro je moralo pobijediti zlo. Hrvati su uvijek bili na pravoj Antifašističkoj strani u svoja dva zadnja rata. Bili su dakle na strani dobra, što naravno ne znači da su rođeni bolji, da su rođeni superiorniji od drugih naroda, jer naprosto to nisu. Ali, da su birali pravi put, da su birali teži put i 1941. i 1991. to je činjenica. Hrvatski put je bio teži put zadnjih stotinu godina i sve što smo dobili i zaradili, zaradili smo sami bez kredita, bez popusta, i na to imamo pravo. To je naša pravda i naša pravica i partizanski pokret je u tome igrao povijesno neprocjenjivu ulogu. Zato danas svi ponosno možemo reći »Da je ovo naša država, a ne ona država tzv. NDH iz 1941. godine. To nije naša država i nikada nije bila.

A današnja pojava kukastih križeva i ustaških pozdrava na stadionima nisu tek izraz huliganskog nestašluka, nego posljedica činjenice da se o antifašizmu u školama malo uči, da su knjižnice ispražnjene te da je porušeno 3000 spomenika borcima i žrtvama NOB-a. Nažalost na takve pojave nije bilo dovoljno reakcije šire društvene zajednice, te je danas krajnje vrijeme da se time kao društvo od Akademije nauka do osnovne škole svi pozabavimo. Stoga poručujemo i ovaj put, ma prizivali s ne znam kojih Oltara i Akademija, i kleli se u ne znam koje Biblije i ine Knjige, moramo im poručiti kako je **crvena zvijezda petokraka** bila jedini ispravan put te 1941. godine.

I kao što je hrvatski narod i 1991. godine znao prepoznati što je moralno ispravno, tako je i te sada daleke 1941. Hrvatski narod CRNOKOŠULJAŠIMA svih svojima fela, boja i nacija znao reći ne, ma NEĆETE PROĆI, tako im i mi **HRVATSKI VODIČKI ANTIFAŠISTI** poručujemo bez dvojbe i promišljanja **CRNA gospodo** s malim "g" **NON PASARAN**.

Crnokošuljaši nisu nikad nigdje do vijeka pjevali svoje pjesme pa neće ni kod nas.

Stoga moramo reći i ovo da je pred povjesničarima još uvijek težak i odgovoran zadatak da u društvu, ideologijama ostrašćenog jednog njegovog dijela, činjenicama i objektivnim vrednovanjem događaja iz Drugog svjetskog rata i njegovom poraću unesu glas razuma i svijest **da je antifašizam jedna od najvećih vrednota hrvatske povijesti**. Umjesto govora mržnje i neofašističkih ispada koji postoje u javnom prostoru, potreban je danas više nego li ikada govor razuma. I u Hrvatskoj veličanje ustaštva i NDH, makar i u sporadičnim primjerima, mora naići na osudu politike, medija, civilnih

došla od njega, snosi odgovornost za Bleiburg, za progone Hrvata i nacionalno-demokratskih hrvatskih elemenata u Hrvatskoj i drugim zemljama."

6. 'Uvijek je ostao Hrvat i družio se s Krležom' "Kao čovjek, iako komunist, uvijek je ostao Hrvat. Tome u prilog ide i to što se uvijek družio s Krležom, kao što sam se i ja družio s njim."

7. 'Na nagovor Krleže spasio me od 15-20 godina zatvora' "U vrijeme slamanja Hrvatskog proljeća htjeli su me osuditi zbog tobožnje špijunaže. No Krleža je rekao Titu da nema osnove za to. Tito ga je poslušao i poručio komunističkom vodstvu da, kako je rekao, ne pakuju Tuđmanu. Umjesto 15 do 20 godina zatvora koliko mi je prijetilo, dobio sam samo dvije."

¹¹ ZAVNOH - Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske - vrhovno hrvatsko partizansko političko tijelo.

udruga i građana, ali mora se čuti i glas prosvjetara opet sve do Sveučilišta i Akademije. **Na kraju zaključujemo ono što i nije moguće zaniijekati, Antifašistički pokret iako vođen od komunista nije bio samo komunistički, on je bio svenarodni, jer je samo takav i mogao mobilizirati ljude da se odupru moćnijoj, organiziranijoj i opremljenijoj vojnoj sili.**

Uz čestitku za ovogodišnju 80 obljetnicu oslobođenja Vodice u WW II oslobođene 1. 11. 1944. godine prodorom partizanskih jedinica u ranim jutarnjim satima (*Vodice su te 1944. oslobođene nakon tri godine i tri dana od prvog strijeljanja 29. 10. 1941. godine*), ostali Zapadni dio ŠKŽ oslobođen je do 3. 11. 1944. godine.

Grad Šibenik oslobođen je 3.11. 2014. godine. Drniša je oslobođen 4. 11. 1944. godine, a Knin nakon jednomjesečne bitke 4. 12. 1944. godine. Zato moramo podsjetiti, da je R. Hrvatska danas u granicama dobivenim odlukama ZAVNOH-a još iz ratne 1943. godine, i da ju je višestranački Sabor kao takvu dobio u miru, svojim inauguriranjem 30. 05. 1990. godine, danas Dan državnosti¹².

Istu smo svi mi građani Hrvatske, ni milimetar veću ni milimetar manju obranili u Domovinskom ratu 1991/95. godine. A vodička povijesna antifašistička kronika, koja se piše još od kasnih sedamdesetih prošlog stoljeća, sa novim zaletom, ima tome desetak godina, mogla bi nama rasvijetliti tko smo i što smo bili (uz svekoliku pomoć sadašnjeg Vijeća i gradonačelnika g. Marka Cukrova, te posebice njegove sestre Tončike Cukrov i profesorice L. Beyovski, ukoliko se s njima ne raskine ugovor i krene u samostalno objavljivanje autobiografskih zapisa vodičkih partizana), kada je trebalo biti na pravoj strani svjetske povijesti, makar i tek povodom osamdesete godine oslobođenja našega grada povodom budućeg, dogodine 01.11. 2024. godine, ako se u tome ikako bude moglo uspjeti, što UABA-GV želi, već desetak godina, od prvog potpisa Ugovora i prvih plaćenih i isplaćenih svih do sada honorara koji su bili sa UABA dogovarani.

2. VODIČKE POVIJESNE CRTICE WW-II. - DRUGOG SVJETSKOG RATA

2.1. UVOD

U najvećoj klaonici u povijesti svijeta, u svjetskoj kataklizmi 1941.-1945. godine Vodičani su listom izabrali ANTIFAŠISTIČKU odrednicu životnih stremljenja.

Treba znati, a to je i vidljivo u svim dokumentima tijekom cijelog perioda rata, kako na njima ne stoji samo KP već KPH. Dakle, u partijskim dokumentima, KPH nije prešućivani naziv već stvarno rabljeni naziv, korišten stalno još od 1937. g. :

U proglasu CK KPH od 13. srpnja 1941. proglašavaju se ciljevi NOB-a : „... oslobođenje zemlje od tuđinske vlasti i dominacije, uspostava nove, demokratske Jugoslavije slobodnih i ravnopravnih naroda, u kojoj će na bazi samoopredjeljenja biti izgrađena i slobodna Hrvatska.....

¹² **Dan državnosti** u RH je blagdan koji se obilježava 30.05., u spomen na konstituiranje prvoga demokratski izabranog višestranačkog Sabora 30. svibnja 1990. i na povijesnu ulogu Sabora republike Hrvatske u očuvanju naše hrvatske državnosti tijekom mnogih stoljeća. Izmjenama iz 2001. godine blagdan Dan hrvatske državnosti 30. svibnja, koji se obilježavao od 1990., zamijenjen je datumom 25. lipnja, dok je 30. svibnja je postao spomen-danom – Dan Hrvatskog sabora. Istim izmjenama spomen-dan Dan Hrvatskog sabora 8. listopada proglašen je blagdanom Dana neovisnosti. Postojanje spomen-dana Dana Sabora 30. svibnja, blagdane Dana državnosti 25. lipnja i blagdane Dana neovisnosti 8. listopada djelovalo je zbunjujuće na mnoge hrvatske građane. To je riješeno u listopadu 2019., kada je Dan državnosti vraćen na 30. svibnja (blagdan), 25. lipnja je postao DAN NEOVISNOSTI (spomendan), a 8. listopada DAN HRVATSKOG SABORA (spomen-dan).

U Vodicama je odlukom Okružnoga komiteta KPH, zbog toga što su Vodičani činili dvije trećine komunista šibenskoga kotara, sredinom 1941. organizirana političko-teritorijalna jedinica, Sektor Vodice..... Vodice postaju jedno od glavnih uporišta komunističke propagande i agitacije u Dalmaciji..... Tijekom 1942. „vodička trupna“ postaje najveća partizanska baza i sjecište glavnih partizanskih veza i komunikacija te sjedište sektorskog, općinskog i mjesnog komiteta Komunističke partije i ostalih ustaničkih tijela i pozadinskih službi.

Najveći broj Vodičana djelovao je u sastavu 1., 2., 9., 19. i 26. divizije Narodnooslobodilačke vojske te u brojnim drugim partizanskim postrojbama širom Jugoslavije..... Sudjelovali su i u najvećim bitkama narodnooslobodilačkog rata, među kojima i u onima na Neretvi i Sutjesci.

Stoga nas žalosti što ovdje ispisujemo riječi fra D. Bojić koji navodi : **"Generacija koja je u vrijeme Drugog svjetskog rata bila na strani fašizma i nacizma, uglavnom je pomrla, ali je svojim potomcima namrla fašizam kao kućnu, obiteljsku, nacionalnu i vjerničku baštinu i obavezu. Pomrla je i generacija antifašista, ali njihovo naslijeđe nove generacije nisu ni izbliza usvojile kao svoje vlastito i antifašizam se sve više društveno-politički zabacuje i odbacuje, između ostalog i zbog balasta komunističkih režima koji ga prati u svim postkomunističkim društvima".**

Zbog tih riječi moramo generacijama koje dolaze ponavljati našu vodičku istinu kao papagaji, pa to i ovoga puta, povodom ove još jedne svijetle obljetnice našega Grada činimo.

2.2. NASELJE VODICE 1941.-1944. U BROJKAMA

Idemo redom Vodice 1941.-1944. godine u brojkama:

- Godine 1941. Vodice su selo sa oko **3.000** stanovnika. Kroz antifašistička dešavanja prošlo je imenom i prezimenom **1.494** (*Izvor: Knjiga Nevina Šprljana "Moj put iz Vodica u Vodice -Zapisi svjedoka vremena od 1937. do 1947."*)
- vodičana, a kroz aktivna ne partizanska-kolaboracionistička djelovanja prošlo je oko **69** vodičana, što čini omjer **1 : 21** u korist antifašista Vodica.
- U ratu je 1941.-1945. godine na **ne partizanskoj** strani u Vodicama unutar žicom ograđenog sela, stradalo po sadašnjim saznanjima **29** naših sugrađana (*presudama ratnog partizanskog suda, osuđeno je tijekom rata na smrt*) .
- U isto vrijeme u Vodicama je stradalo **37** vodičana-partizana, pristiglih u rodno im selo kao ranjenici iz svojih oslobodilačkih jedinica. Oni su izdani, po nama najvjerojatnije od svoji sumještana, pa zarobljeni, mučeno do smrti, pa strijeljani.
- Uz njih je u Vodicama tada stradalo još **69** naših sumještana, koji nisu nosili pušku, i nisu bili u partizanima. Njih je netko pokazao: ili kao partizanske simpatizere, ili kao ljevičare, kao Komuniste, ili naprosto samo kao antifašiste. I oni su isto ubijeni.
- Dakle ukupno je u Vodicama u okupatorskoj žici, stradalo je **106** naših sugrađana s Partizanske strane i **29** s ne-partizanske strane ili omjer je **1 : 3,66** opet u korist mrtvih **PARTIZANA** Vodica.

Oni su i razlogom što se prvi puta izgovaraju rečenice, a „Tko je za njih kriv“ i „Tko je njih izdao i pokazao: kad ih talijanski i njemački fašisti nikada nisu

poznavali, i u svom ih životu do dolaska u Vodice nikada nisu ni vidjeli nisu, kad oni s fašistima do 1941. godine nisu išli, ni u istu školu, ni u istu crkvu, ni na iste žurnate“. Do sada smo u Vodicama bili bez ovih odgovora, a sada pitamo, možda ih netko u Vodicama zna. Mi kao Udruga odgovore bi voljeli čuti, ne umanjujući ikom dugom da i on postavlja pitanja i traži na njih, za sebe odgovore, iako se u gornjim brojkama nalaze brojni odgovori, koje treba znati čitati i naći. Kao Udruga otvoreni smo za dijalog, i voljni smo glede istine dati sve svoje podatke, da stavimo jednom točku, da krenemo iz 21. ka 22 stoljeću.

- U Partizanskim jedinicama bilo je **642** vodičana, u ne-partizanskim otprilike **40** naši vodičana, ovdje je omjer **1 : 16** opet u korist partizana i antifašista.
- U Partizanskim jedinicama poginulo još **196** naših sumješтана, a u ne-partizanskim poginulo je **12** naših vodičana, pa je omjer poginulih opet u korist partizana s omjerom nažalost čak **1 : 16**.
- U logore je iz Vodica odvedeno **898** naših stanovnika, neki i višekratno.
- Iz Vodica je u Zbjegove protjerano **320** naših sugrađana.

I što još treba reći na ovo onima koji danas pokušavaju zatomiti ovu istinu.

Idemo dalje redom s NEPARTIZANSKOM STRANOM u Vodicama! Nastavljamo s prikazom **40** naših vodičana na ne-partizanskoj strani od čega je :

- **osam** vodičana nakon 1945. godine pobjeglo je u Argentinu i drugdje,
- **sedam je vodičana** osuđeno zatvorom kao pripadnici postrojbi tzv. NDH,
- **deset** je vodičana pripadnika postrojbi tzv. NDH procesuirano bez osude,
- **jedan** je vodičanin dobrovoljno prešao u partizane, nažalost i poginuo,
- **dvanaest** vodičana stradalo 1941.-45. u postrojbama tzv. NDH,
- **dva** vodičana likvidirana su po sudskim presudama, nakon oslobođenja 1945.g.
- Eto, to je ta naša, ne-partizanska strana. Uz njih je s njima tada bilo zasigurno još **5** puta toliko članova obitelji, rođaka, pa dolazimo do broja **330**, što je moguće broj naših Vodičana aktivno vezanih uz gubitničke vojske 1941.- 45. godine, jer, ostali su bili na partizanskoj antifašističkoj strani. Omjer je **1:10** u korist Partizana-Antifašista. **Eto to su Vodice 1941. - 1944. godine.**
- Napomena, sa Blajburga iz Vodica koji su porodično, čak i malodobni pozvani na taj put, svi su se redom koliko nam je poznato, vratili doma u svoje Vodice (*naravno izmućeni, napaćeni, izmrcvareni, ali živi*).

Na kraju, treba ovdje napomenuti, da u Vodicama nikad nije niti stolovala vlast tzv. NDH, jer smo od tzv. NDH, predani talijanskoj fašističkoj vlasti koju su nakon pada Italije kratkotrajno zamijenili Partizani, a potom opet do kraja rata preuzeli njemački fašistički okupator, a unutar sela vladao s našim sugrađanima kolaboracionistima. Ovime se rješava izdaja koja je provedena u Vodicama. Oni, naši vodičani, koji su kolaborirali s Okupatorima i bili kod njih na mjesečnom im platnom spisku, po nama izravno su tada bili na strani zla i tame, a kontra svoje braće i svoga naroda.

To je jedina istina i jedina slika stanja u Vodica 1941 - 44.godine.

Zato, ako danas itko misli da se odlukama, ove ili one demokratski izabrane vlasti bilo Republičke, ili Gradske ili Općinske, može pokušati mijenjati povijest, graditi i nove spomenike, odgovaramo "**DA PA MOŽE**" uostalom svjedoci smo i tih i takvih dešavanja. Zato i govorimo.

Može, znajte ali samo na kratko, naravno samo papirnato, jer papir nažalost sve trpi. Zato dodajući, kako se pamćenje i povijesna istina ne može mijenjati današnjim odlukama, parafraziramo staru poslovicu u novu istinu: „**Tko se toga laća, laća se maća, a to nije i ne može biti dobro**“.

2.3. BROJKE NASELJA GRADA VODICE I OPĆINE TRIBUNJ 1941.-1945. IZ WW-II.

U četiri godine rata oduzeli su nam ukupno **van ratnog područja**, u selu Vodice 106 ŽFT-žrtva fašističkog terora, u selima i naseljima našeg Zaobalja 79 ŽFT, na otoku Prviću 65 ŽFT u naselju Srimi 14., ukupno **264**, a sa Tribunjom još **29**, ili ukupno **293 ŽFT u WW-II.**, samo zato, jer su se drznuli reći toj sili "NON PASARAN".

A u borbi s njima prsa u prsa na ratištima balkanskih južnoslavenskih brda i dolina, s područja ovih naselja poginulo je :

- Iz Vodica u NOB-i je bilo njih 642 vodičana, od čega je poginulo **196** naših sugrađana.
- U P. Šepurini od cca 1800 stanovnika u NOB-i je bilo njih 347, a poginulo ih je **79**.
- u P. Luci od cca 1050 stanovnika u NOB-i ih je bilo 301, a poginuli **51**.
- Mala Srima od cca 250 stanovnika poginulih u partizanima bilo je **34**, a ŽFT njih **14**, ili ukupno 48 poginulih u WW-II., gotovo svaki peti mještatinin.
- U Zaobalju grada Vodica od cca 700 stanovnika tokom NOR-a ova mjesta i zaseoci imali su **38 poginulih boraca partizana** od čega: Čista Velika 0, Čista Mala 16, Gaćezezi 14, Grabovci 4. Dragišić 2 i Lađevci 2 i **79 ŽFT-žrtava** fašističkog terora i to: Gaćezezi 31, Čista Mala 29, Čista Velika 0, Dragišić 9, Grabovci 6 i Lađevci 4.
- Ili u WW-II. na prostoru današnjeg grada Vodica plus Općina Tribunj od cca 7.600 stanovnika, imamo 1.879 boraca NOR-a partizana, od kojih je poginulo u borbi 484 ukupno, ili u WW-II. bilo je ukupno mrtvih 777 naših sugrađana kad se pribroje i **293 ŽFT**. Interniranih u logorima, te u Zbjegu imali smo njih 1748 sve prema knjizi "Spomenici revolucije" iz 1980. god. (T.1.)

T.1.: WW-II- u brojkama za naselja danas grada Vodica i Općine Tribunj

WW-II. U BROJKAMA						
NASELJA	Stanovnici naselja	Partizani Borci-NOR-a	STRADALI U WW-II.			Logori & El-Schat
			PB-NOR-a	ŽFT	Mrtvi	
Vodice	3.000	642	196	106	302	1.218
Srima	250	150	34	14	48	50
Prvić Luka	1.050	301	51	31	82	80
Prvić Šepurina	1.800	347	79	34	113	120
Zaobalje	700	170	38	79	117	200
Ukupno	6.800	1.610	398	264	662	1.668
Tribunj	800	269	86	29	115	80
UKUPNO	7.600	1.879	484	293	777	1.748

Kratice: NOR-Narodnooslobodilački rat, **ŽFT**-Žrtve fašističkog terora,

3. LUTANJA EU PARLAMENTA

I Europa luta u svojem parlamentu, pa imamo:

1. Rezoluciju Europskog parlamenta od 25. listopada 2018. o porastu neofašističkog nasilja u Europi gdje između ostalog, "poziva države članice na to da osude i suzbiju sve oblike poricanja holokausta, uključujući trivijalizaciju i minimalizaciju zločina nacista i njihovih suradnika; ističe da se u političkom i medijskom diskursu ne smije trivijalizirati istina o holokaustu".

2. Rezoluciju od 19. rujna 2019., kada je Europski parlament usvojio rezoluciju o "važnosti europske memorije za budućnost Europe". O važnosti sjećanja – memorije vode se brojne rasprave u okviru Vijeća Europe, a sada je ta rasprava ovom rezolucijom poprimila i oficijelne konotacije. Rezolucija 2019/2819, za koju su glasali i hrvatski euro zastupnici, nije međutim na tragu onih rasprava koje su vođene i u okviru Vijeća Europe i na razini bilateralnih komisija povjesničara pa će se oko nje tek voditi rasprave u EU.

O ovoj je rezoluciji Damir Grubiša pisao i ovo:¹³ *"Na taj način Rezolucija, suprotno demokratskim načelima da se država ne smije miješati u slobodu znanstvenog istraživanja i kulturnog stvaralaštva, zagovara državnu intervenciju baš na području društvenih znanosti. To je ogroman ustupak Orbanovoj "iliberalkoj demokraciji", nacionalizmu i novim tendencijama rehabilitacije povijesnog fašizma u tim zemljama, kao i ohrabrenje "vječnom fašizmu" o kojem govori Umberto Eco. On smatra da se osudom komunističkog totalitarizma zapravo rehabilitira onaj drugi, fašistički totalitarizam, što i jest cilj novih fašista koji su u ovoj, današnjoj Europi posvuda u usponu".*

4. ZAKLJUČAK

Poštujući svačiju bol za gubitkom svog najmilijega, poručujemo svima, da se moraju poštovati pozitivni zakonski propisi i demokratska procedura, jer su to temelj demokraciji u svakom trenutku njene provedbe. Za mrtve u WWII pravorijek i spomenička obilježja daje Sabor. Ruka pomirenja ne daju se ideologijama i ideolozima, a naši sugrađani su si sami međusobno dali ruke pomirenja nakon Drugog svjetskog rata, tamo gdje se to moglo, svojim udajama, ženidbama i prijateljstvima.

Zaključujemo, nitko nema pravo provoditi gubitničke vojske iz Drugog svjetskog rata (*World War II - WWII*), danas u pobjedničku vojsku tog istog **WWII** rata.

Ako to čine, njihovi sinovi i kćeri, dovodeći tako našoj mladosti ideologije zla i tame, ideologije nacifašizma, za koje smo smatrali da su iza nas, u njima kao prihvatljiv današnji životni stav, poručujemo, to je neprihvatljivo jer pozitivan povijesni sud 82 godina poslije tih zbivanja, za njih nije moguć.¹⁴

Crvena zvijezda petokraka bila jedini ispravan put te 1941. godine.

I kao što je hrvatski narod i 1991. godine znao prepoznati što je moralno ispravno, tako je i te sada daleke 1941. Hrvatski narod crnokošuljašima znao reći nećete proći, odnosno **"No pasaran"**. Umjesto govora mržnje i neofašističkih ispada koji postoje u javnom prostoru, potreban je danas više nego li ikada govor razuma.¹⁵ I u Hrvatskoj veličanje ustaštva i NDH, makar i u sporadičnim primjerima, mora naići na osudu politike, medija, civilnih udruga i građana.

Stoga ponavljamo za kraj: **antifašistički pokret iako voden od komunista nije bio samo komunistički, on je bio svenarodni, jer je samo takav i mogao mobilizirati ljude da se odupru moćnijoj, organiziranijoj i opremljenijoj vojnoj sili, jer je samo takav mogao pobijediti.**

¹³ <https://www.autograf.hr/europska-unija-stala-na-stranu-povijesnog-revizionizma/>

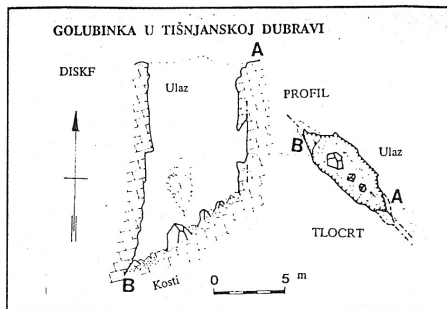
¹⁴ DODATAK : Crtica o **GOLUBINKI** iz ljeta 1991. Svi čekamo iskaz o NJOJ se iz ljeta 2026. godine

¹⁵ **PORTAL Prometej.ba**, 23. 5. 2020. objavio je Deklaraciju Njemačkih Biskup **sa Izvora: www.dbk.de** Koju je s njemačkog preveo: **Darko Pejanović**

GOLUBINKA

SPELAEOLOGIA CROATICA	Vol. 2.	61-64	9 slika	Zagreb, 1991.
-----------------------	---------	-------	---------	---------------

GOLUBINKA U TIŠNJANSKOJ DUBRAVI (DALMACIJA)

Slika 1. Topografska snimka Golubinke u Tišnjanskoj Dubravi (Topografski snimio: dipl.ing. T. Kovačević)

Fig. 1. Topographic map of Golubinka pit in Tišnjanska Dubrava

Prilikom detaljnoga speleološkog rekognosciranja i istraživanja područja sjeverno od ceste Pirovac - Vodice, oko 5500 metara istočno od Pirovca, speleološka ekipa Društva za istraživanja i snimanja krških fenomena (DISKF) iz Zagreba 15. kolovoza 1991. pronašla je i istražila Golubinku u Tišnjanskoj Dubravi. U ekipi su bili dipl. inž. Tihomir Kovačević, Željko Pšenica, Ante Barić i Janko Jenc. Gauss-Kriegerove koordinate ulaza jesu: $x = 4852,920$ N; $y = 5559,955$ E; a nadmorska visina iznosi $z = 99$ metra. Sekcije topografskih karata na kojima je ulaz u jamu jesu mjerila 1:25000 (Tijesno; 106-1-4) i 1:5000 (Tijesno 27; 51-07-27). Ulaz je na južnim padinama brda Sopalj, a velik je oko 3×8 metara i lako je uočljiv.

Riječ je o vertikalnom speleološkom objektu koji spada u jednostavne jame. No odmah nakon spuštanja u jamu ustanovljeno je da je riječ o jami u kojoj, na žalost, ima mnogo ljudskih kostiju.

Slika 2. Kostii ljudi pronađene u jami (Foto: dipl.ing. T. Kovačević)

Fig. 2. Human bones that were found in the pit (Photo by: eng. T. Kovačević)

Duboka je 14, a dugačka 10 metara (slika 1.). Na krajnjem sjevernom dijelu jame, na dnu sipara, ima mnogo ljudskih kostura (slika 2.). Po ostacima se sa sigurnošću može tvrditi da pripadaju njemačkim vojnicima iz 2. svjetskog rata. Pretpostavka je da su kosti i ispod sipara. Zbog relativno niske vlažnosti zraka, specifična oblika speleološkog objekta i relativno visoke temperature u objektu ljudski ostaci, vojne uniforme, pa čak i cigarete koje su pronađene u odjelima relativno su dobro očuvani. Ovo je prvi put da je sačuvan papir (papirnata kutija i nekoliko cigareta u njoj, a vidi se dobro i vrsta cigareta otisnuta na kutiji) u nekom speleološkom objektu u nas, a da je u njemu bio najmanje 46 godina. To je rezultat mikroklimе ovog speleološkog objekta, u kojemu čak raste i smokva (slika 3.) jer kroz ulaz prodire dovoljno svjetla.

Slika 3. Pogled iz jame prema ulazu (Foto: T. Kovačević)

Fig. 3. View from the cave toward entrance (Photo by: eng. T. Kovačević)

Nedavno se u novinama dosta pisalo o jamama iz 2. svjetskog rata, tiskana je i knjižica dr. Srećka Božičevića "Jame (kao) grobnice". U njoj je spomenuto 39 jama-grobnica. Prema podacima u speleološkom katastru, takvih jama ima mnogo više. Ovo je jedan od više stotina speleoloških objekata u hrvatskom kršu u kojima su pronađeni različiti ljudski ostaci (bez obzira na apsolutnu starost nalaza i njegovu povijesnu dimenziju). Sve to svjedoči o okrutnosti ratova koji su se vodili na ovom našem tlu. Na žalost, i danas je rat u našoj domovini, koji odnosi mnoge živote...

M.G.

SPELAEOLOGIA CROATICA 2 (1991)

Izdavač - Publisher

Hrvatsko speleološko društvo
i Društvo za istraživanja i snimanja krških fenomena
*Croatian Speleological Association
and Society for the research, surveying and filming of Karst Phenomena*

Glavni i odgovorni urednik - Editor-in-Chief

Dr. Mladen Garašić, dipl. inž. geol.

Urednički savjet - Editorial Board

Dr. Mladen Garašić, dipl. inž. Tihomir Kovačević, mr. Jadranka Lenardić, prof. dr. Antun Magdalenić, član
suradnik HAZU, dr. Vesna Malez, prof. dr. Milan Meštrović, izvanredni član HAZU, dr. Maja Paunović,
prof. dr. Zlatko Pepeonić, član suradnik HAZU i prof. dr. Adica Sliepčević

Tehnički urednik - Technical editor

Dipl. inž. Tihomir Kovačević

Lektor - Language editor

Prof. Slavko Peršić

Lektura engleskog teksta - English Language Editor

Prof. Edi Marinović

Novčana potpora - Financial support

Ministarstvo znanosti, tehnologije i informatike Republike Hrvatske
Ministry of Science, Technology and Informatics of the Republic of Croatia

Autori su isključivo odgovorni za sadržaj svojih članaka
Only authors are responsible for the content of their paper

Izlazi jednom godišnje - *Annual publication*

Članci se referiraju u - Indexed in

Speleological abstracts UIS; Current titles in Speleology; Geobase

Razmjene i dopise molimo slati na adresu:

*Kindly send all exchanges and letters directly to the
following address:*

HRVATSKO SPELEOLOŠKO DRUŠTVO

Nova Ves 66

HRV - 41000 Zagreb

CROATIA

Tisak - Printing

"Prosvjeta" d.d. - Bjelovar